

armika

28

chránená krajinná oblasť

SLAVKOVSKÝ LES

ARNIKA

INFORMAČNÍ A METODICKÝ LIST · CHKO

č. 28 · 1991

ZA PŮVODNOST A OBSAHOVOU SPRÁVNOST PŘÍSPĚVKŮ RUČÍ AUTOŘI

Ellen Volavková/Josef Královec
NA NÁVŠTĚVĚ U SOUSEDŮ
(str. 263)

Ladislav Plachý
KRUDUM
(str. 266)

J. Křivanec
ZAPOMENUTÝ PRAMEN
(str. 267)

Alexandra Klaudisová
PROBLÉMY NAUČNÉ STEZKY KŘÍŽKY
(str. 268)

Jan Harvánek
NĚMECKÝ PŮVODCE
NAUČNOU STEZKOU KLADSKÁ
(str. 271)

Jan Harvánek
NOVÝ PLAKÁT SLAVKOVSKÉHO LESA
(str. 272)

Zdeněk Huml
ÚTRŽKY Z HISTORIE
(str. 273)

Ministerstvo ŽP ČR
HANKCE NA ÚSEKU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
A OCHRANY PŘÍRODY
(str. 276)

Zdeněk Němec
ROZŠÍŘENÍ STŘEMCHY OBECNĚ
V CHKO SLAVKOVSKÝ LES
(str. 279)

Stanislav Wieser
STAVBY, KTERÉ DOTVÁŘEJÍ KRAJINU
- 4. REKREAČNÍ VÝSTAVBA -
(str. 280)

Stanislav Burachovič
140 LET KAMŽÍKA
(str. 283)

Václav Skuhřavý
HÁLKOTVORNĚ BEJLOMORKY NA BUKU
A JEJICH ROZŠÍŘENÍ VE SLAVKOVSKÉM -
- CÍSAŘSKÉM LESE
(str. 284)

Richard Švandrlík
UNIKÁTNÍ SNÍMKY HANIKY
(str. 288)

ARNIKA

informační a metodický list,
jako nepravdivník vydává Sprá-
va chráněné krajinné oblasti
Slavkovský les pro aktiv dobro-
volných spolupracovníků.

Uzávěrka tohoto čísla (28/1991)
20. června 1991

Rídí redakční rada ve složení:
RNDr. Jaroslav Boček
PhDr. Stanislav Burachovič
Ing. Josef Královec, CSc.
Ellen Volavková, prom. psych.
Odpovědný redaktor: Jan Harvánek

Adresa redakce:
SPRÁVA
CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI
SLAVKOVSKÝ LES
ANGLICKÁ 119/15
353 01 MARIÁNSKÉ LÁZNĚ
tel. 408 1

Tisk
Tiskárna Kubeš, Loketská 10, tel. 43240
Tisk barevné obálky
TISKÁRNY SNP MARTIN

Barevná fotografie na přední
straně obálky:
ORIENTAČNÍ SMĚROVÁ RŮŽICE
NA NAUČNÉ STEZCE KŘÍŽKY
fotografie: Stanislav Wieser

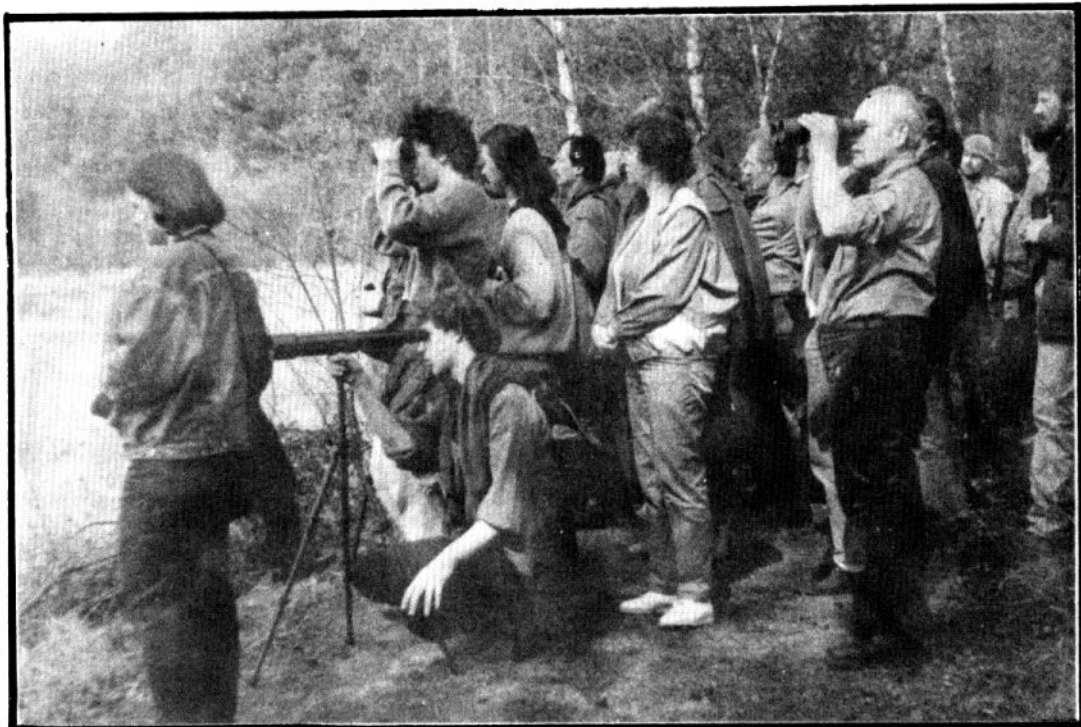
Barevná fotografie na zadní
straně obálky:
RANKOVICKÝ RINGVAL
fotografie: Stanislav Wieser

Jaroslav Polák
TETŘEVÍ NA KLADSKÉ
(str. 289)

Oldřich Bušek
MOUDIVLÁČEK LUŽNÍ TAKÉ
VE SLAVKOVSKÉM LESE ?
(str. 290)

Richard Švandrlík
ZÁHADY RINGVALŮ
(str. 291)

Václav Skuhřavý
SCANNINGOVÁ RASTROVACÍ FOTOGRAFIE
V ENTOMOLOGII
(str. 294)

NA NÁVŠTĚVĚ U SOUSEDŮ

ELLEN VOLAVKOVÁ, prom. psych.
ing. JOSEF KRÁLOVEC, CSc

V říjnu 1990 došlo k prvnímu kontaktu s ochráncí přírody z našeho nejbližšího sousedství - donedávna vzdálenějšího než Vladivostok. Přijela skupina členů "Bund Naturschutz" z okolí Tannesbergu i s panem starostou Wernerem Braunem. Prošli lázeňské lesoparky, navštívili Klášter v Teplé a centrální část chráněné krajinné oblasti Slavkovský les s několika členy našeho dobrovolného aktivu. Při té příležitosti se dohodla naše návštěva v Horním Falcku. Přátelé přistoupili k chystané anabázi dobrovolného aktivu s přísloušnou německou důkladností.

Pan Dietmar Willomitzer několikrát navštívil Správu a konzultoval plán cesty. Každý účastník exkurze dostal předem v barvách vyvedený program, který počítal s každou eventualitou a každou vteřinou.

13. dubna 1991 v 7.00 hodin vyjel z Mariánských Lázní autobus plný dobrovolníků. Státní hranici jsme zdolali bez konfliktů, ač mnozí neměli doložku ani celní prohlášení a převáželi obrovské svačiny v předtuše hladu v zahňávajícím kapitalismu.

Čekalo nás jedno překvapení za druhým! Slavnostní uvítání v Tannesbergu se zúčastnili přednosta MdB Simon Wittmann, představitelé ochránců přírody a celé městské zastupitelstvo v čele s panem starostou. V tomto směru se musíme opravdu hodně učit! Naši prestiž zachránil pan ing. Josef Turek, přednosta Okresního úřadu Karlovy Vary, připraven reprezentovat nás co se proslovu i oděvu týče. Díky!!!

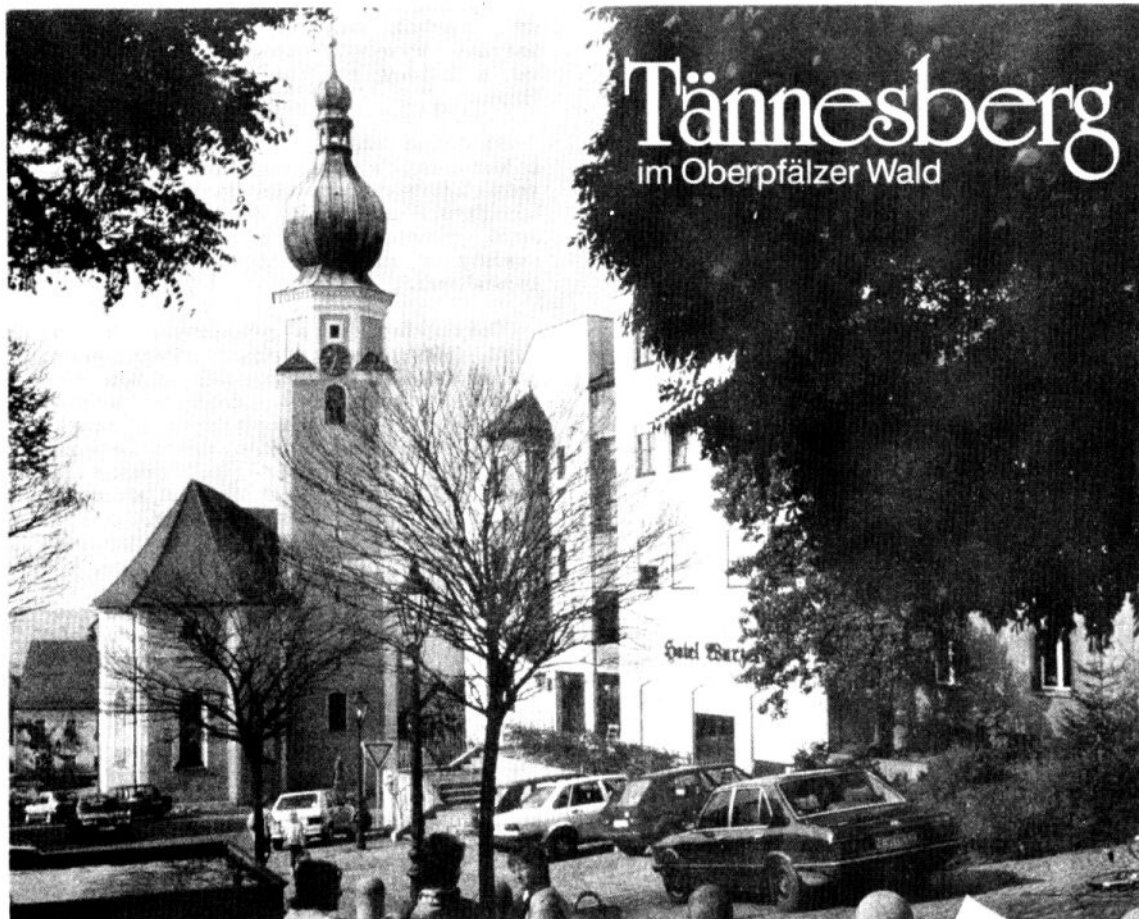
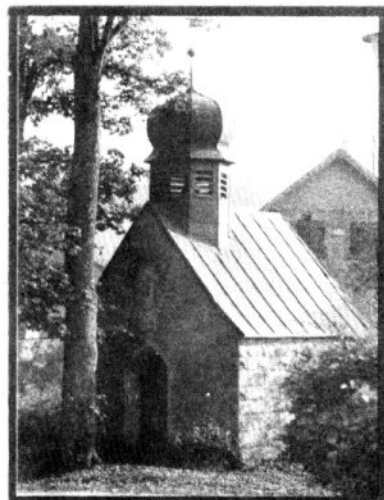
Počasí nám přálo. Program začal procházkou obcí, přímo v obci se nachází ekologický rybník. U něj začala první diskuse. Mnozí naši dobrovolníci se na-prosto zbytečně ostýchali promluvit nedokonalou němčinou, tam kde jde o společnou věc je jazyková bariéra nesmyslná. Navštívili jsme poutní kostel Sankt Jodok, prošli geologickou stezkou a vyšplhali se na Zámecký vrch. Mohli jsme porovnat dnešní stav okolí Tannesbergu po pro-

vedených hospodářsko-technických úpravách pozemků s fotografiemi téhož území před několika lety. Následoval vydatný oběd. Množství, rozmanitost a kvalita podávané stravy mnohé málem vyřadila z dalšího provozu.

Počasí nám stále přálo, mohla se tedy uskutečnit odpolední varianta programu pro hezké počasí - návštěva chráněného území Charlottenhofer Weiher. První předseda Svazu ochrany ptactva pan Ernst Fischer nám podal vyčerpávající výklad. Na vlastní oči jsme poprvé v životě viděli čerstvé stopy bobra. Diskuse se rozvinula k problematice rozporu mezi intenzivním rybníkářstvím a snahou o uchování přírody. Během jízdy se otevíraly nádherné výhledy na krajinu - tak podobnou naší.

Nezodpovězena zůstala otázka, co bylo zlatým hřebem dne - diashow či večere. Přednáška "Naše vlast Horní Falc - slova a skutečnost" dala přehled o krajinné různorodosti přírody a o jejím ohrožení člověkem. Autor, pan Willomitzer, nás stejně jako dopoledne při pohledu ze Zámeckého vrchu, donutil uvědomit si, jak rozdílně se vyvíjela zemědělská krajina

POUTNÍ KOSTEL SANKT JODOK
V TÄNNESBERGU

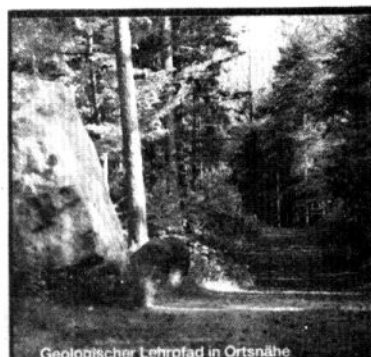

u nás a v Bavorsku. Přesto, že u nás proběhly rozsáhlé pozemkové úpravy, zcelování honů a zemědělská výroba se koncentrovala v podstatně větší míře než v Bavorsku, zůstaly u nás v oblasti zachovány větší celky takřka panenské přírody.

Vrátili jsme se nadšení a doufáme, že naše spolupráce bude pokračovat.

Skupina ochránců přírody z Tannesbergu je jedna z deseti v okrese Neustadt. Byla založena v roce 1984, má 41 členů. Náplní jejich práce není jen ochrana přírody v samotném slova smyslu, jsou aktivní i v energetických a dopravních problémech, v otázkách čistoty ovzduší, půdy apod.

Na závěr naší návštěvy pan starosta Braun vyzval všechny, aby odvážně a ochotně budovali lidský a spravedlivý svět uprostřed Evropy, se zvláštním zřetelem na ochranu základních životních hodnot, uchování přírody a životního prostředí vůbec.

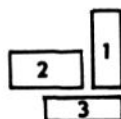
Geologischer Lehrpfad in Ortsnähe

Geologen-Brunnen

Basaltsäulen

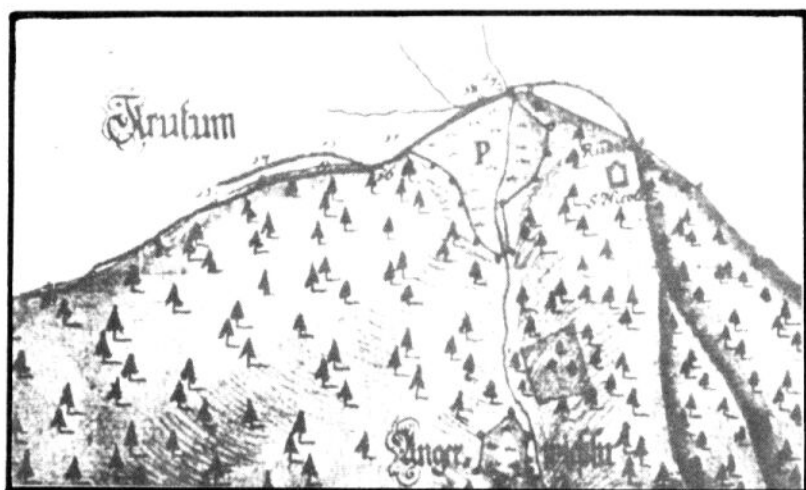

(1)
TÄNNESBERG
GEOLOGICKÁ NAUČNÁ STEZKA.

(2)
SLAVNOSTNÍ PŘIVÍTÁNÍ
V TÄNNESBERGU.

(3)
"BOBŘÍ STROM"
CHRÁNĚNÉ ÚZEMÍ
CHARLOTTENHOFER WEIHER.

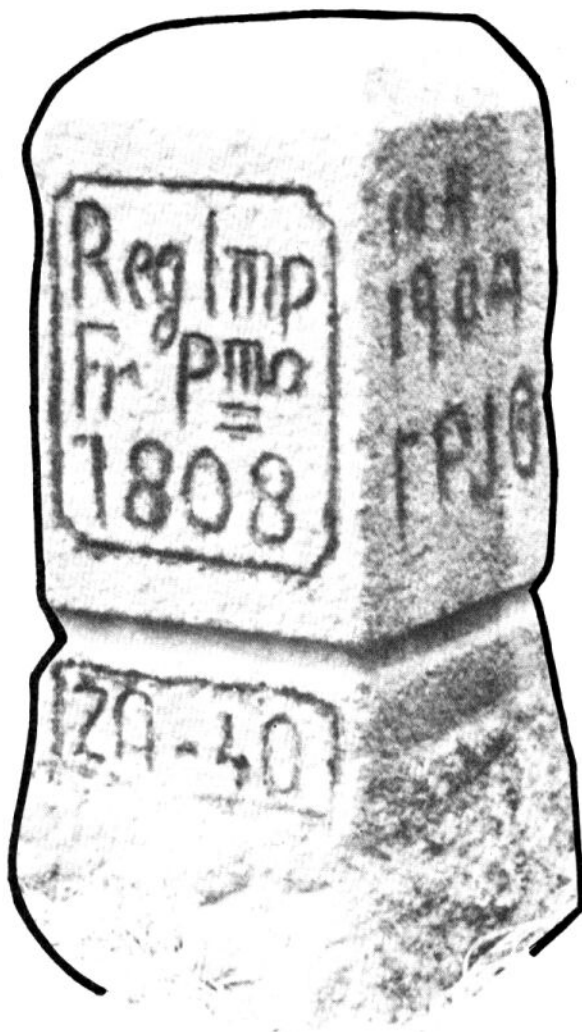

Ladislav Plachý KRUDUM

Doplnění informací - článků o Krudumu z Arniky č.12/85 a 23/89. Informace jsem získal v Egerländer Archiv Klosster Waldsassen - NSR.

Doba osídlení oblasti kolem Krudumu není dosud zcela objasněna. Ani široká oblast kolem Krudumu nebyla dosud archeologicky prozkoumána. Je však pravděpodobné, že i tuto oblast (podle mnohých badatelů) navštívili Markomané-Langobardi a Keltové (keltské hradiště nad soutokem Libavy), kteří v místních potocích rýžovali cín a jiné kovy. Tuto skutečnost potvrzují i místní názvy na starých mapách - "in Seifen" a "verseifen". Mnozí badatelé se domnívají, že základy bývalého kostela sv. Mikuláše stojí na místě keltského Wallburgu a byl možná strážným bodem (Wachturm), který zajišťoval transport soli z Bavorska. Transport soli procházel přes Norinberk - Cheb - podle Ohře a dále mezi vrchy Krudum a Spálený do Slavkova. Dále pak přes Kadaň a Žatec do Prahy. Tuto cestu potvrzuje dopis papeže Klementa VI z Avignonu dne 23.3.1352, který ukládá biskupu Basilejskému, "jak má býti na této cestě pečováno o posly". Tato cesta je znovu uváděna v knize "Ein nutzliches Reisebuchlin" (vydaná v Augspurku 1563). Solná cesta byla ještě známá za třicetileté války. Pravděpodobně zde probíhala hranice chebského území, do té doby, než připadlo Českému království. Ještě v minulém století bylo známo, že v Hruškové a v Třidomí byly celnice. Jednomu domu se zde dokonce říkalo U celníka. Zda-li

-dokončení na následující straně-

Dr. J. Křivanec

ZAPOMENUTÝ PRAMEN

Minerální prameny v okolí Teplé jsou známy již po staletí. O "výborných, zdraví prospěšných a nejvyš lahodných kyselkách" v okolí tepelského kláštera se zmiňuje v roce 1679 i známý český historik Bohuslav Balbín. Další zajímavá zpráva se objevuje v roce 1823, kdy švédský chemik J. Berzelius zaznamenal stále se zvyšující zájem o minerální prameny na Tepelsku.

Právě uplynulá desetiletí zde však přecházelo v dobrém stavu jen několik více či méně využívaných pramenů. Ostatní, pokud nebyly úplně zničeny, se nyní nacházejí v dosti pokročilém stupni poškození. Do loňského roku byla v našem seznamu devastovaných pramenů zapsána i Hanovská kyselka, kterou se nám poté podařilo vcelku náhodou znovuobjevit, a to ještě za vydatné pomoci místního hajného.

Pramen se nachází v krásném zalesněném údolí potoka Hadovky, asi 7,5 km jižně od Teplé. Turistická mapa či průvodce se o něm nezmiňují. Při naší první návštěvě jsme spatřili jen rozsáhlou, do červena zbarvenou bažinu, v níž v jednom místě probublával plyn. Celý prostor byl navíc zaneřáděn kmeny, větvemi a dalšími zbytky po těžbě dřeva na přilehlém svahu.

Zhruba po šedesáti hodinách práce se autorům článku a jejich několika přátelům podařilo téměř celou bažinu odvodnit. Po mnoha letech se tak opět objevil původní jímací objekt - dutý kmen s odtokovým žlábkem. Z velké části byl zanesen bahnem, v němž jsme k našemu překvapení objevili i dvě nepoškozené skleničky, z nichž se dříve u pramene pilo.

Po naší úpravě je Hanovská kyselka opět v dobrém stavu, bude však vyžadovat alespoň občasnou údržbu. I když jde o

zdroj jen malé vydatnosti, může být velmi prospěšný nejen místním obyvatelům, ale i náhodným návštěvníkům. Má totiž velmi příjemnou, osvěžující chuť. Pro úplnost dodejme, že se jedná o hydrouhličitanovou vápenato-hořečnatou kyselku. Teplota pramene je přibližně 9 °C.

RADY NA CESTU: Hanovská kyselka se nachází 1 km východně od Hanova. Nejlepší přístup je ze silnice Zhořec-Hanov, z níž po svahu nad levým břehem Hadovky odbočuje nová, velmi široká lesní cesta. Asi po kilometru chůze - v místě, kde po pravé straně budeme mít pás nízkého lesního porostu, odbočíme z cesty dolů k potoku. Pramen je asi 50 metrů od pravého břehu potoka. Ve svahu nad ním se rozprostírá rozsáhlá paseka.

Vhodným východiskem s dobrým vlakovým spojením je Teplá u Toužimě, odkud můžeme až do Zhořce využít červeně značenou turistickou cestu. Poslouží nám mapa Západočeské lázně. Ale pozor! Ve třetím vydání této mapy z roku 1988 je chybně názvem "Hanovská kyselka" označen zcela jiný pramen u Křepkovic.

KRUDUM - dokončení ze strany 266

na vrcholu Krudumu stávala nějaká stavba nelze dnes již doložit. Je však známo, že na jeho vrcholu byl kámen s otvorem, do kterého se v případě napadení státu stavěla tyč s chrastím - po zapálení této tyče se dávalo do vnitrozemí varovné znamení. Na vrcholu Krudumu je umístěn mezník, který zde zabudovali francouzští geometři, kteří zde prováděli měření (zhotovení map). Obdobný mezník je umístěn na Vysokém kameni u Kraslic.

PROBLÉMY NAUČNÉ STEZKY KŘÍŽKY

*

VÝVOJ POPULACÍ KRITICKY
OHROŽENÉHO ROŽCE KUŘÍČKOLISTÉHO
A SLEZINÍKU NEPRÁVÉHO
V CHRÁNĚNÉM NALEZIŠTI KŘÍŽKY
VE SLAVKOVSKÉM LESE

Stručný výňatek ze závěrečné práce
úkolů SPZV VI-1-6/11 "Teoretické
a praktické principy druhové ochrany
přírody", tématický okruh A.2:
Populační dynamika vybraných
(modelových) ohrožených fytozón
I.etapa

*

Ú V O D

Chráněné území Křížky tvoří krajinnou dominantu zvýrazněnou třemi kříži umístěnými na nejvyšším vrcholku. Je dobře přístupné, leží hned při komunikaci vedoucí z Pramenů do Nové Vsi. Je proto turisticky atraktivní, jeho návštěvnost se rok od roku zvyšuje. Přestože nebyl od doby vyhlášení v roce 1962 přístup na Křížky povolen, byl příliv návštěvníků na lokalitu značný. Správa CHKO Slavkovský les se pokusila pohyb veřejnosti po chráněném nalezišti usměrnit, a proto vybudovala v roce 1979 naučnou stezku. Okolo naučné stezky se během trvání jejího provozu vyskytly některé problémy, zejména v souvislosti jejího vlivu na populaci kriticky ohrožených druhů rostlin *Cerastium alsinifolium* (Rožec kuříčkolistý) a *Asplenium adnigrum* (sleziník nepravý). Proto se pracovníci Správy CHKOsl rozhodli naučnou stezku dočasně uzavřít a v roce 1990 území částečně oplotit. Znovuotevření naučné stezky závisí na výsledcích výzkumu obou kriticky ohrožených taxonů, o jejichž

populacích jsou v území CHKO Slavkovský les pouze sporadické znalosti, chybí např. i základní kvantitativní údaje. I když mají oba druhy v oblasti hadcového komplexu Slavkovského lesa více lokalit, nelze vzhledem k jejich unikátnosti od ochrany žádné z nich ustoupit. Praktickým výstupem studia je soubor opatření týkající se provozu naučné stezky, managementu chráněného území Křížky a řízení vývoje ohrožených cenóz serpentinných biotopů.

METODIKA

Vlastní monitorování započalo v roce 1984. Na území CHN Křížky bylo vytyčeno sedm trvalých monitorovacích ploch, každá o rozměru 1x1 metr. Tyto plochy byly rozděleny na detailní síť kvadrátů o ploše 1 dm^2 , v nichž byla podrobněji zkoumána velikost populací sledovaných druhů.

Při fytoocenologickém snímkování bylo použito obvyklých metod, snímky byly buď

zapsány pomocí kombinované Braun-Blanquetovy stupnice abundance - dominance, nebo byly v sumarizační tabulce na tuto stupnici převedeny.

Na vytyčených monitorovacích plochách byl prováděn v ročních intervalech procentický odhad pokryvnosti všech taxonů vyšších rostlin. Procentická pokryvnost byla odhadována pomocí čtvercové sítě. I když je zřejmé, že tento odhad je zatížen chybami, je to metoda umožňující přesnější hodnocení populací než pouhé fyto-cenologické snímkování, kterým by menší změny nebyly vůbec zaznamenatelné.

Na vybraných plochách byly zakresleny podrobné mikromapy, s jejich opakováním se počítá v pětiletých intervalech.

DÍLČÍ ZÁVĚRY

Z výsledků monitorování změn vegetace v CHN Křížky, se zvláštním zaměřením na populace dvou kriticky ohrožených druhů rožce kuříčkolistého a sleziníku nepravého, vyplynuly během sledování v letech 1984 až 1990 následující závěry:

1 - Obecný trend vývoje vegetace směřuje k zarůstání území a to jak dřevinami (zejména smrk, méně borovice, olše a jeřáb), tak i některými expanzivními bylinami (třtina rákosovitá, ovsík vyvýšený). Tento stav vyplývá především z toho, že je území prakticky již několik desítek let ponecháno bez jakýchkoliv zásahů, které by podmiňovaly udržení a rozvoj porostů keříčků a společenstev mělkých skeletovitých půd. K obecně zhoršujícímu se stavu území též přispívají změny v bezprostředně sousedících kulturách (odvodnění a zkulturnění louky jižně od Křížků např. napomohlo šíření ovsíku na lokalitu) a globální znečištění ovzduší (elektrárna v Tisové, soľkovská pánev).

2 - Studium pokryvnosti rožce kuříčkolistého na trvale vytyčených monitorovacích plochách nevykázalo průkazné tendence k šíření, nebo naopak k ústupu sledovaného druhu. Pouze na ploše č.6 bylo pozorováno postupné snižování pokryvnosti druhu související pravděpodobně se zarůstáním plochy ostatními taxony (především kostřava ovčí). Pětileté období sledování je však zatím příliš krátké ke koncipování závěrů pro vývojové trendy, zjištěné oscilace v pokryvnosti rostlin v jednotlivých letech jsou spíše odrazem zejména klimatických podmínek v daném období, na vývoji fytocenóz se projevil i vliv extrémně teplých zim a srážkově podnormálních hodnot v posledních třech letech.

3 - Na intenzivně sešlapávaných plochách na cestíčkách a odpočinkových plošinách dochází k vývoji fytocenóz poněkud odlišného složení vůči okolním porostům. Nejcitlivější na sešlap se jeví porosty keříčků

(vřesovec pleťový, zimostrázek alpský), které na cestíčkách zcela vymizely. U ostatních taxonů není tendence ústupu tak viditelná, akutně zde nehrozí ani přílišné rozšíření synantropních taxonů. Co se týká samotného rožce kuříčkolistého, je zřejmé, že nepatří k druhům citlivým na sešlap. Únosné sešlapávání a rozrušování stanovíště tomuto druhu naopak prospívá a podporuje do určité míry jeho další rozšiřování.

4 - Sleziník nepravý je vázán svým výskytem na skalní šterbiny, tedy na mikrolokalitu, které nejsou v chráněných územích přímo ohroženy. Pokud zde nedojde k přímému ničení druhu, není zatím třeba provádět speciální monitoring. Přesto by však měly být periodicky kontrolovány velikosti populací (v cca 5letých intervalech) a při eventuálním zjištění ústupu druhu by měl následovat výzkum příčin. Zvláštní pozornost by měla být věnována především tvorbě a vitalitě diaspor a možnostem dalšího rozšiřování. Mimo chráněná území jsou lokality serpentinfytů ohroženy těžbou hadce.

5 - V další etapě výzkumu bude třeba zaměřit bližší pozornost na autekologii rožce kuříčkolistého (a dle potřeby i dalších taxonů) a jeho populační dynamiku. Vedle výše zmíněných biotických faktorů se zde v souvislosti s globálním znečištěním ovzduší a tím též se vzrůstající acidifikací půd (která se na mělkých půdách projevuje ve zvýšené míře) naskytá nový předpoklad ovlivnění sledovaných druhů chemickými změnami v prostředí. V současnosti však dochází k regulaci výkonu některých silných zdrojů emisí (patří mezi ně i elektrárna v Tisové), tuto situaci lze hodnotit z hlediska vývoje fytocenóz pozitivně.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Na základě provedené první etapy průzkumu a s přihlédnutím k dřívějším poznatkům o vývoji vegetace v CHN Křížky jsou doporučována ve studovaném území následující opatření:

1. Pokračovat ve výzkumu vegetace (výzkum je v plánu hlavních úkolů ČÚOP na léta 1991 - 1993),
 - a) především se zaměřit na speciální studia ekologie rožce kuříčkolistého
 - b) v 3 až 5 letých intervalech zachycovat změny na plochách vytyčených v roce 1984 (fyto-cenologie, šíření rožce, mikromapy, fotodokumentace)
 - c) nově začít se sledováním vegetace na liniových transektech
 - d) provést kvantitativní vyhodnocení populace rožce kuříčkolistého a sleziníku nepravého v celém území CHÚ
 - e) v souvislosti s dočasným uzavřením naučné stezky se blíže zaměřit na regeneraci vegetace přímo na sešlapávaných cestách

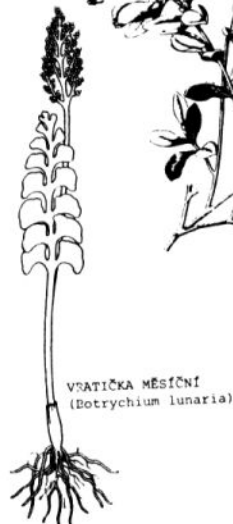
- f) sledovat šíření třtiny rákosovité a ovsíku vyvýšeného v území
 - g) při hodnocení výsledků využívat poznatků z ostatních serpentínových lokalit, které budou průběžně extenzivně sledovány.
2. V návaznosti na sledování vývoje vegetace monitorovat i změny prostředí (zejména chemismus ovzduší a půdy).
 3. Průběžně podle potřeby navázat na již dříve provedené asanační zásahy v území a nadále usměrňovat nárůst dřevin (týká se zejména smrku, borovice, osiky, jeřábu).
 4. Experimentálně regulovat vývoj vegetace na vybraných pokusných plochách (pastva, kosení, vyhrabávání biomasy, vypalování) s cílem omezovat konkurující nežádoucí taxony a výsledky porovnávat s plochami ponechanými samovolnému vývoji.
 5. Provéřit možnosti trvalého managementu CHÚ se zvláštním zaměřením na pastvu ovcí a koz.

6. Regulovat návštěvnost lokality pomocí strážní služby, kvantitativně vyhodnocovat počty návštěvníků.

7. V návaznosti na výsledky výzkumu doplňovat a upravovat ochranný režim v souladu s jeho posláním.

ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA doktorky Klaudisové má 64 stran formátu A4, obsahuje řadu fotografického materiálu, srovnávacích tabulek, mapky rozšíření sledovaných taxonů atd. Celá zpráva je rozčleněna do těchto statí: úvod, metodika, obecná charakteristika území, vegetace, ekobiologie kriticky ohrožených druhů (rožec kuříčkolistý a sleziník nepravý), postavení těchto druhů ve fytoceozách, popis vytyčených ploch, zastoupení rožce na jednotlivých monitorovacích plochách během 6 letého období (1984–1989), seznam druhů na jednotlivých monitorovacích plochách, dílčí závěry, navrhovaná opatření, literatura, příloha-fytoceologická tabulka.

Práce je uložena v knihovně Správy chráněné krajinné oblasti Slavkovský les.

NĚMECKÝ PRŮVODCE NAUČNOU STEZKOU KLADSKÁ

V lázeňských městech našich západočeských lázní je nával. Návštěvnost chráněné krajinné oblasti Slavkovský les se též výrazně zvýšila. Oproti značným problémům ve městech, je situace v terénu značně klidnější a přehlednější. Opět zde převládají návštěvníci německy hovořící, ale přesto je situace lepší, než jaká byla v letech nedávno minulých. Dříve se po oblasti pohybovali převážně turisté z bývalé NDR. Miláček trabant stál i na těch nejnemožnějších místech a jeho majitel se choval podle socialistických hesel - "všechno je naše společné" a "po nás potopa". Dnes se značky aut změnila a jejich majitelé též. Auta ve zdrucující většině stojí tam, kde je stání povolené, lidé chodí po značených turistických stezkách. Po silnicích Slavkovského lesa šplhají horská kola - pohoda (nebo jen klid před bouří?). Ano, situace v terénu je úplně jiná, než situace dole ve městech. V terénu se značně snížil i počet přestupků. A když k nějakému dojde, řešení je většinou klidné, bez tvrdých slov a sankcí a většinou končí úsměvem, omluvou a vzájemným pochopením. Myslím si, že tato situace je výsledkem nejen změny struktury návštěvníků, ale také určitou připraveností státní ochrany přírody. Jednak díky průvodcovské a informační službě členů dobrovolného aktivu, dále pak ve vybavenosti terénních zařízení, serióznosti podávaných informací apod. Městské aglomerace nynější vývoj doslova zaskočil v nepřipravenosti a právě zde se projevil značný neprofesionální přístup řešení celé problematiky. Naše zařízení nejsou nijak mimořádná, ale koncepce je přece jenom na určité výši a co je hlavní - byla řešena v předstihu.

V návštěvních knihách se objevilo velké množství cizojazyčných zápisů snad z celého světa. Převládají zápisy v němčině. Z těchto důvodů provedla Správa chráněné krajinné oblasti Slavkovský les, odd. propagace a výchovy, německý překlad naučné stezky Kladská (viz zmíněná ukázka průvodce). Na začátku stezky je brožúrka uložena ve schránce, z které si ji případní zájemci půjčují. Přední strana je průhledná a na této stěně je český a německý text vysvětlující pravidla výpůjčky. Na konci stezky překlad návštěvníci vzhazují do jakési "poštovní schránky". Počet překladů kolujících po stezce je přesně sledován. Sleduje se počet ztrát a počet výpůjček (=pravděpodobný počet německy hovořících návštěvníků).

NATURSCHUTZGEBIET SLAVKOVSKÝ LES (SLAVKOVER WALD)

FÜHRER DURCH DIE LEHRPFADE KLADSKÁ

SAMOOSLUŽNA STEZKA - překlad je určen pro zahraniční návštěvníky naučné stezky a je poskytován bezplatně. Po projití naučné stezky proto láskavě vložte překlad do označené schránky. Bude sloužit dalším návštěvníkům. Děkuje vám za pochopení.

Přejeme vám hezké počasí a mnoho nevdědných zážitků a nás v Československu a v chráněné krajinné oblasti Slavkovský les.

SPRAVA CHKO SLAVKOVSKÝ LES
oddělení propagace a výchovy

Anglická 119/15
353 01 MARIÁNSKÉ LÁZNE
(tel. 4081)

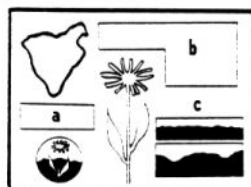
SELBSTBEGEGUNGSPFAD - die Übersetzung dient den ausländischen Besuchern der Lehrpfade und wird kostenlos zur Verfügung gestellt. Deshalb werfen Sie bitte die Übersetzung nach dem Rundgang in die besonders gekennzeichneten Kästen. Sie soll noch weiteren Besuchern dienen. Wir danken für Ihr Verständnis!

Wir wünschen Ihnen schönes Wetter und viele aussergewöhnliche Erlebnisse bei uns in der CSFR und im Naturschutzgebiet Slavkovský les.

VERWALTUNG D. NATURSCHUTZGEBIETES SLAVKOVSKÝ LES
Abteilung Propaganda u. Erziehung

Anglická 119/15
353 01 MARIÁNSKÉ LÁZNE
(tel. 4081)

1 DIE GEOLOGISCHE ENTWICKLUNG DES RELIEFS DES SLAVKOVER WALDES

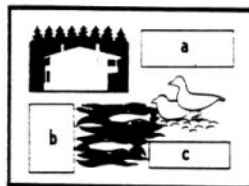

Das Gebiet zwischen den weltbekannten westböhmisches Kurorten mit seinen bemerkenswerten landschaftlichen, naturwissenschaftlichen und wasserwirtschaftlichen Werten verdient vollen Schutz mit dem Ziel, diese Werte für künftige Generationen zu bewahren. Aus diesem Grund wurde im Mai 1974 durch Erlass des Kulturministeriums der CSR das Naturschutzgebiet Slavkovský les auf einer Fläche von 640 km² geschaffen. Zum Entwickeln der richtigen Orientierung und zum Erfassen der breitesten Kenntnisse über die Natur, aber auch der kulturhistorischen Verhältnisse des Naturschutzgebietes wurde im Jahre 1977 dieser Lehrpfad geschaffen.

a Im geologischen Abschnitt des Tertiärs bildete das Erzgebirge gemeinsam mit dem Slavkovský Wald und dem Bonmschen Wald eine Bergdecke. Die gesamte Oberfläche dieser Decke war geschaffen als ein umfangreiches Plateau.

b In der Zeit des Tertiärs (vor ca. 30 Mill. Jahren) kam es zu mächtigen Bewegungen, die auch unser Gebiet erfassten. Die zusammenhängende Bergdecke hielt dem Druck der tertiären Faltung nicht stand und zerbrach in die heutige Form.

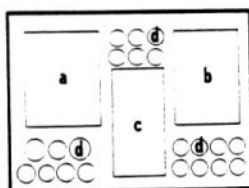
c Im Symbool des Naturschutzgebietes dominiert eine typische Pflanze des Gebietes. Es handelt sich um die gesetzlich geschützte heilende Berg-arnika. Die dunkelgrünen Berge stellen die drei nächsten Gipfel des Slavkovský Waldes: Lesný 993 m, Lysná 982 m, Kruzný 963 m dar.

2 WAS WAR WANN AN DIESER STELLE

a Seit Menschengedenken waren hier tiefe Wälder und Moore. Nur der Name des gesamten Gebietes des Kaiserwaldes (heute Slavkovský Wald Slavkovský

Každý den strážce překlady na konci stezky spočítá a přenesse do vstupní části stezky. V letošní sezóně provádíme tímto způsobem zkušební provoz tohoto samoobslužního okruhu. Sleduje se především ekonomická zátěž tohoto provozu. Hodnota jedné brožurky německého průvodce je 72 haleřů. Ztráty jsou prozatím minimální - jsou v plánované normě. Vše upřesní až konec návštěvní sezóny. V případě ekonomičnosti provozu, popřípadě při vstupu dalších "podílníků" (soukromé firmy, cestovní kanceláře apod), uvažujeme o rozšíření těchto služeb i do naučné stezky Smraďoch, popřípadě o vydání mutace v anglickém jazyce. Pro úplnost ještě uvádím jméno překladatele - překlad zdařile provedla paní Klečková z Mariánských Lázní.

GRUNDAUFGABEN UND MISSION DER VERWALTUNG DES NATURSCHUTZGEBIETES

- a - Bewahren, ggf. Erweitern der ökologischen Vielfalt der Landschaft
- Sichern der ökologisch optimalen wirtschaftlichen Ausnutzung der Landschaft und damit Schutz vor Zerstörung der naturwissenschaftlichen und ästhetischen Werte.
- nach Möglichkeit verbessern oder erhöhen des Wertes der Landschaft vor Zerstörung oder Vinderung durch gegenwärtige negative Erscheinungen und Einflüsse
- Einrichten der Landschaftsnutzung für Erholungszwecke
- b - Der gesetzliche Schutz ist gross und auch gering. Er garantiert und bietet denen breite Möglichkeiten, die den Wert dieser Landschaft kennen. Er ist nicht überall möglich. Einige unserer Mitbürger - und nicht wenige - sehen den Naturschutz als eine unangenehme Störung ihrer normalen Tätigkeiten an und nicht als notwendige Vorsorge des Staates für das Wohl des Ganzen. Vorsorge die weit in die Zukunft reicht.
- Unser Land ist schön, bewundernswert, vielfältig und reich. Es verdient, dass man mit ihm vorsichtig und empfindsam umgeht. Und deshalb kann man Fehler nur vermindern durch ausführliche Kenntnis und Begreifen der Naturbedingungen. Wir lockten Sie hierher, wo Sie Zeugen lange vergangener Zeiten wurden und auch Antworten auf viele Fragen fanden.
- c Struktur des staatlichen Naturschutzes der CSR (gültig bis Ende 1991 - jetzt bereitet man ein neues Gesetz über den Naturschutz vor).

ICH PFLUECKTE EINE BLUME - SIE WELKTE.
ICH FING EINEN SCHMETTERLING - ER GING ZUGRUNDE.
SO KAM ICH ZU DER ERKENNTNIS.
DASS ES NOTWENDIG IST, DIE LIEBE ZUR NATUR ANDERS AUSZUDRÜCKEN.

8

- 1 Im Naturschutzgebiet "Slavkovský les" können Sie weitere Lehrpfade besuchen. Bei der Waldgaststätte Nimrod (über Mariánské Lázně, an der Strasse von Mariánské Lázně nach Prameny, von Kurort 4,3 km) befindet sich der Lehrpfad Smraďoch. Es handelt sich um ein begehbares staatliches Naturreservat gleichen Namens - Waldhochmoor, Gasaustritt in der Form von Schlammvulkanen (molet).
- 2 In Doubi bei Karlovy Vary beginnt der Lehrpfad Doubi - Svatošské skály (Heilung - Felsen). Die Länge der gesamten Trasse beträgt 10 km. Es ist nur möglich, den betretbaren Teil von Doubi zum staatlichen Naturreservat Svatošské skály (4 km) zu durchlaufen.
- 3 Der Lehrpfad Křítky (Kreuz) - 2,5 km von der Gemeinde Prameny. Es handelt sich um ein Naturgebilde gleichen Namens. Eine seltene Pflanzenwelt findet man auf Serpentinfelsen (Serpentinit). Der Lehrpfad ist gegenwärtig für die Öffentlichkeit gesperrt.
- 4 In Mariánské Lázně können Sie das Staatliche Museum besuchen und die Ausstellung über die Entwicklung des Kurwesens und der breiteren Umgebung von Anbeginn bis zur Gegenwart besichtigen.

Freilebende Tiere dürfen nicht gejagt werden, auch Blumen können im Schutzgebiet nicht gepflückt werden!

Einfahrt von Fahrzeugen auf Wald- und Feldwege, sowie in Wald- und Landkulturen ist streng verboten!

9

NOVÝ PLAKÁT SLAVKOVSKÉHO LESA

V těchto dnech vydala Správa chráněné krajinné oblasti Slavkovský les nový plakát. Vydání pro nás realizovala Propagační tvorba Praha. Grafickou úpravu provedl Antonín Komárek, fotografie pak naši fotografové Svatoopluk Šedivý a Stanislav Wieser. Tisk Východočeské tiskárny, provoz 10, Pardubice.

Plakát je po všech stránkách zdařilý a je vlastně prvním (a dnes již posledním) úspěchem prolomení neprofesionální hegemonie bývalého Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni. Plakát byl zadáván do výroby ještě v minulém roce za působení střediskového klanu - vlastně jediného vůdce - ediční rady. Ústředním motivem je pohled na Svatošské skály, v levé spodní části je pak pohled do rašeliníště, vpravo pak fotografie arniky horské, tetřívka obecného, zimostrázku alpského, kosatce sibiřského, rožce kuříčkolistého, tetřeva hlušce, vřesovce pleťového, minerálního pramene a znaku CHKOSL.

(ha)

MARIÁNSKÉ LÁZNĚ
Císařská ulice (Kaiserstrasse)
nynější Hlavní třída
/Barevná litografie J.Gschihay,
tiskárna Mar.Lázně,1892)

ZDENĚK HUML

Útržky z historie

V mých útržcích z historie, v minulém čísle Arniky č.27, si zařádl šotek a to na straně 242. Zde měl být k textu o obci Prameny zařazen záběr hořící obce. A tak fotografii uvádíme v tomto čísle Arniky. Omluvte poškození fotografie - stáří 100 let se přece jen podepsalo na kvalitě negativu.

Záměna fotografií mě donutila, abych si prohlédl mé archiválie a vybral z nich některé, které opět svým stářím 100 let snad zaujmou trpělivého čtenáře.

Z Mariánských Lázní jsem vybral tři litografie, dobově velice zajímavé. Jsou to dům S l u n c e , nynější H l a v n í t ř í d a a Š v ý c a r s k ý d v ů r. Posledně jmenovaný sice existuje, ale je k nepoznání po provedených nedávných

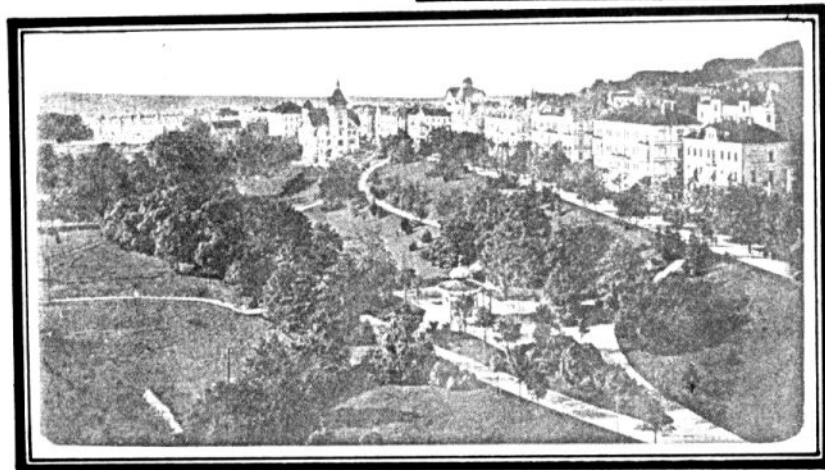
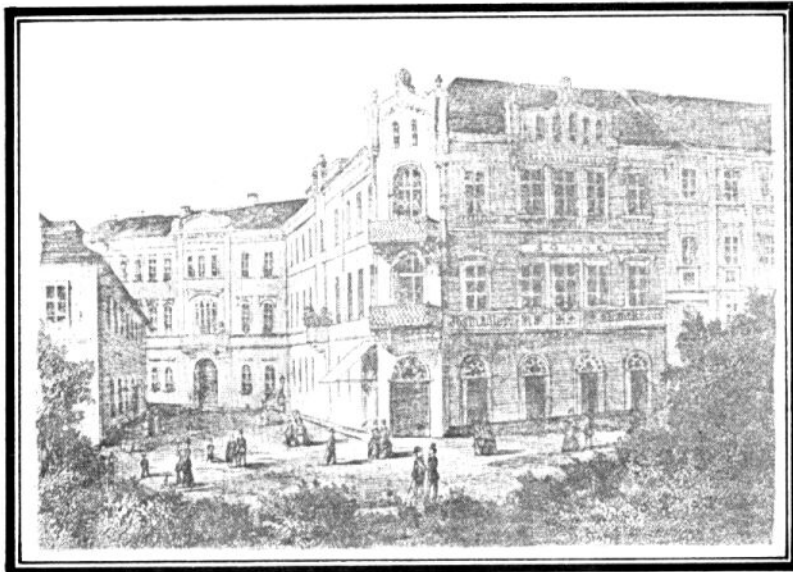
stavebních úpravách. Najdeme ho v Zeyerově ulici, vlevo od prodejny Jednoty u nemocnice Taormína.

Pokud se týká novější historie, vybral jsem tři fotografie hořícího lázeňského domu P a c i f i k. Záběry zachycují tři fáze průběhu požáru. Pořízeny byly z Tepelského domu. Datum vzniku požáru jsem si ověřoval ve zdejší službě požárního útvaru. Požár vznikl dne 28.července 1964 v 5.50 hodin. O mnoha dalších zajímavostech - o rozboru požáru, zásahu požárníků ap., jsem se dočetl v archivních dokumentech mariánskolázeňského požárního útvaru. Archiv je velice rozsáhlý a bohatý jak na písemný, tak i fotodokumentační materiál.

MARIÁNSKÉ LÁZNĚ
Švýcarská dvůr v nynější
Zeyerově ulici (tisk J.
Gschihay, Mariánské Lázně.

MARIÁNSKÉ LÁZNĚ - "SLUNCE"
Pod stejným jménem existu-
je do dnešních dob.

Fotografie vlevo:
MARIÁNSKÉ LÁZNĚ - dobo-
vá barevná pohlednice.
V čele dnešní objekt
městské knihovny, dole
v parku altán minerál-
ního pramene Alfred.

Fotografie dole - MARIÁNSKÉ
LÁZNĚ - požár Pacifiku v ro-
ce 1964.

Další zhruba 100 let staré fotografie na této stránce:

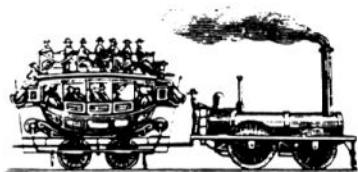
POŽÁR PRAMENŮ - podrobněji bylo o této události psáno v Arnice č.27. Dnes jen připomínám, že k požáru došlo pravděpodobně v roce 1911.

VYSOKÁ PEC - SKLÁŘE - tak běžně označujeme dnešní stav. Nahlédnutím do starého poštovního lexikonu z roku 1906 však zjišťujeme, že Skláře jako takové v roce vydaného lexikonu nebyly vůbec známy. Nenacházíme je pod žádným ani podobným heslem. I když jsou uváděny mnohé Skleněné Hutě - Skláře na mnohých místech. Nám nejbližší byly například uvedeny Skláře poštou Tři Sekery, nebo Žandov u Chebu, nyní Dolní Žandov.

PANSKÝ VRCH byl na rozdíl od Sklářů v lexikonu uveden jen v němčině jako Herrnberg. Spadal pod obec Drmoul, nádražím do Pláně, stejně tak i okresním soudem.

Na závěr mi dovoluje malé odbočení a pohled do poštovní kroniky z let 1846 - 1848, kdy byly poprvé uvedeny údaje o počtu plzeňského obyvatelstva podle povolání. Poprvé byl také uveden počet listonošů - byli tři. Holiči pak dva, kameníci tři, lampář byl jeden, ale 160 ševců a 24 policistů.

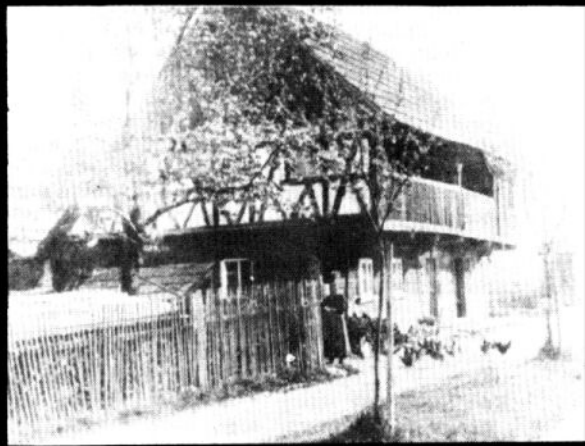
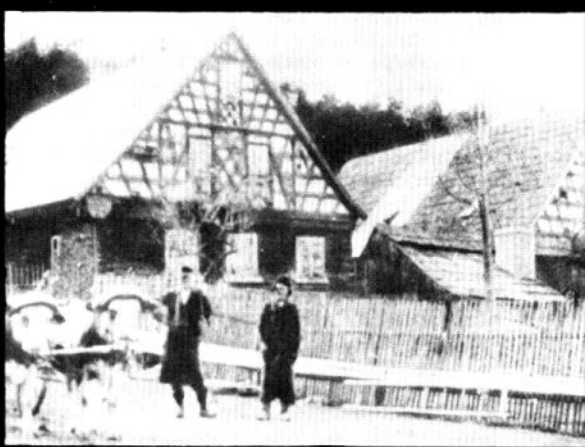
V roce 1849 mnohde řádila cholera. Proto také tehdejší dr.K.Hartmann, praktický lékař, napsal knihu "Ochrana proti choleře". Podle jeho slov byla napsána po mnohaletých zkušenostech, ale i s použitím nejnovějších výzkumů. Posuďte však sami. Z některých léčebných prostředků jde hrůza i dnes. Tak například: 1 láhev vinného octa, 1/4 libry salepu (vstavačovitá rostlina), 1/4 libry heřmánku, 1/4 libry máty peprné, 1/4 libry květu černého bezu, 1/4 libry ibiškových kořenů, 3-4 kusy čerstvého křenu. K zesílení účinku bylo možné přidat hořčičné těsto, které se "posilovalo" takto: kafrový líh 4 loty, čpavková voda 2 loty, muškátový oříšek 2 kusy, Doverský prášek 12 kusů a různé kyseliny, které při smíšení krve proti choleře nejvíce působily. Byla to Hallerova kyselina, kyselina solná a dokoce kyselina sírová! Stačí?

Fotografie nahoře - obec PRAMENY po požáru v roce 1911.

Fotografie dole hned pod textem: PANSKÝ VRCH.

Fotografie poslední dole: VYSOKÁ PEC - SKLÁŘE.

SANKCE NA ÚSEKU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A OCHRANY PŘÍRODY (metodická pomůcka)

Výňatek z Věstníku ministerstva životního prostředí ČR - ročník 1991, Praha 31.5.1991,
částka 3 - stanoviska, upozornění a informace.

PŘESTUPKY VŠEOBECNĚ

Přestupky na těch úsecích ochrany životního prostředí, které jsou v působnosti MŽP ČR, jsou řešeny jednak zákonem č.200/1990 Sb., o přestupcích, jednak speciálními předpisy - zákonem č.50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, na úseku výstavby a zákonem č.65/1986 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č.40/1956 Sb., o státní ochraně přírody, na úseku ochrany přírody.

Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájmy společnosti a je za přestupek výslovně označeno v zákoně č.200/1990 Sb., o přestupcích, nebo jiném zákoně, nejde-li o správní delikt postižitelný podle zvláštních předpisů nebo trestný čin.

Přestupkem není takové jednání, které splňuje tyto znaky, ale odvrací hrozící útok na chráněné zájmy nebo nebezpečí přímo hrozící chráněnému zájmu. Nesmí však být způsoben zřejmě horší následek než ten, který hrozil.

Přestupku se může dopustit pouze fyzická osoba starší 15ti let zaviněným jednáním, a to buď úmyslným nebo z nedbalosti. Mladiství pachatelé se posuzují podle zvláštních kritérií (§ 19 zák.č.105/1990 Sb.).

Jako správní přestupky občanů se projednává též protiprávní jednání podnikatelů, kteří nejsou zapsáni v podnikovém rejstříku (§ 13 zák.č.105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů).

Jako přestupek nelze projednat takové jednání osob požívajících výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva. Podle zákona č.200/1990 Sb., o přestupcích, nelze projednat ani taková jednání osob podléhajících vojenské kázeňské pravomoci, příslušníků Sboru národní bezpečnosti, příslušníků Sboru nápravné výchovy, soudců z povolání, prokurátorů, vyšetřovatelů prokuratury a osob ve výkonu trestu.

Za přestupek lze uložit napomenutí, pokutu, zákaz činnosti a propadnutí věci. Každou z těchto sankcí lze uložit samostatně nebo ve spojení s jinou. Nelze uložit napomenutí zároveň s pokutou.

Při určování sankce, případně její výše, přihlédne správní orgán k závažnosti přestupku, způsobu spáchání, jeho následkům a dalším okolnostem, k míře zavinění a pohnutkám pachatele. Při spáchání více přestupků týž pachatelem, které jsou společně projednávány, se uloží sankce podle ustanovení vztahujícího se na nejprísnejší postižitelný přestupek.

Přestupek nelze projednat, uplynul-li od jeho spáchání 1 rok. V této lhůtě musí být o přestupku pravomocně rozhodnuto.

Přestupky na úseku životního prostředí projednávají orgány obcí a okresní úřady. Orgány obcí projednávají přestupky v rozsahu přenesené působnosti. Ostatní přestupky na úseku životního prostředí projednávají okresní úřady. K projednání je místně příslušný ten orgán, v jehož územním obvodu k přestupku došlo. Tento orgán může i bez souhlasu účastníků řízení postoupit věc jinému věcně příslušnému orgánu, v jehož územním obvodu se pachatel zdržuje nebo pracuje.

Dopustil-li se pachatel více přestupků, projednávají se tyto přestupky ve společném řízení.

Řízení o přestupku na úseku životního prostředí je řízením správním a projednává se z úřední povinnosti. Je tedy zahájeno právním úkonem správního orgánu.

V rámci projednávání přestupku lze projednat, popřípadě uložit i náhradu škody, kterou ten, komu byla způsobena, uplatnil a jejíž výše je spolehlivě zjištěna. Jinak správní orgán odkáže poškozené na soud.

Účastníky řízení o přestupcích na úseku životního prostředí jsou:

- obviněný ze spáchání přestupku,
- poškozený pokud jde o projednávání náhrady škody způsobené přestupkem,
- vlastník věci, která může být zabráná v části řízení týkající se zabránění věci.

O přestupku koná správní orgán v 1.stupni vždy ústní jednání. V nepřítomnosti obviněného lze věc projednat jen tehdy, jestliže se odmítá zúčastnit, nebo se bez omluvy nebo důležitého důvodu nedostavil, ač byl řádně pozván.

Není-li pochybnosti o tom, že obviněný se přestupku dopustil, může správní orgán bez dalšího řízení vydat příkaz o uložení sankce za přestupek (§ 87 zák.č.200/1990 Sb.). Tento příkaz má stejné náležitosti jako správní rozhodnutí a oznamuje se vždy písemně. Do 15 dnů lze proti němu podat odpor správnímu orgánu, který jej vydal. Včasným podáním odporu se příkaz ruší a správní orgán pokračuje v řízení. Nelze však obviněnému uložit jiný druh sankce s výjimkou napomenutí, nebo vyšší výměru sankce, než byly uvedeny v příkaze. Příkaz, proti němuž nebyl včas podán odpor, má účinky pravomocného rozhodnutí. V příkazním řízení nelze uložit pokutu vyšší než 2.000.- Kčs.

Výrok rozhodnutí o přestupku na úseku životního prostředí, jímž je obviněný uznán vinným, musí obsahovat též popis skutku s označením místa a času jeho spáchání, vyslovení viny, druh a výměr sankce, popřípadě rozhodnutí o upuštění od sankce (§ 11 odst.3), o započtení doby do doby zákazu činnosti (§14 odst. 2), o uložení ochranného opatření (§16), o náhradu škody (§ 70, odst.2) a o náhradě nákladů řízení (§ 79 odst.1).

Správní orgán je povinen uložit tomu, kdo byl uznán vinným z přestupku povinnost nahradit státu náklady spojené s projednáváním přestupku. Náklady se hraří paušální částkou, kterou stanovilo ministerstvo vnitra ČR v dohodě s ministerstvem financí ČR vyhl.č. 252/1990 Sb. a činí bez znalečného 150.- Kčs. V blokovém a příkazním řízení se náklady řízení nehradí. Z důvodů zvláštního zřetele vhodných, lze od uložení této povinnosti zcela nebo zčásti upustit.

Odvolat se proti rozhodnutí o přestupku může v plném rozsahu jen obviněný, jde-li o mladistvého pak v jeho prospěch i jeho zákonný zástupce a orgán péče o děti. Včas podané odvolání má odkladný účinek, který není možno vyloučit.

Rozhodnutí o přestupku, jímž byla uložena pokuta vyšší než 2.000.-Kčs nebo zákaz činnosti na dobu delší než 6 měsíců nebo propadnutí, případně zabránění věci, jejíž hodnota přesahuje částku 2.000.-Kčs, je přezkoumatelné soudem. Návrh na přezkoumání soudem lze podat až po vyčerpání řádného opravného prostředku. K návrhu je oprávněn účastník řízení.

Rozhodnutí o přestupku lze vykonat do 5ti let po uplynutí doby určené pro zaplacení.

PŘESTUPKY NA ÚSEKU OCHRANY PŘÍRODY

Postihy na úseku správy ochrany přírody při porušování povinností stanovených zákonem č.40/1956 Sb., o státní ochraně přírody, ve znění zákona ČNR č.96/1977 Sb., o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství, se řeší podle zákona č.65/1986 Sb., kterým se doplňuje zákon č.40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. Podle zákona ČNR č.200/1990 Sb., o přestupcích, jde o přestupky na úseku ochrany životního prostředí (§ 45).

Za přestupek na úseku státní ochrany přírody může uložit okresní úřad nebo obvodní úřad občanovi:

- a/ důtku,
- b/ pokutu ve výši dále uvedené.

Důtku nebo pokutu až do výše 1.000.-Kčs lze uložit občanovi, který se dopustil přestupku tím, že

- a/ poškodí součásti přírody v chráněných územích nebo mění dochovaný stav chráněných přírodních výtvarů a chráněných přírodních památek nebo jinak ohrožuje jejich stav,
- b/ chová bez povolení chráněné živočichy (Vyhláška č.80/1965 Sb., o ochraně volně žijících živočichů) v zajetí, sbírá, přemísťuje nebo poškozuje jejich vývojová stadia, ruší nebo jinak nepříznivě zasahuje do jejich přirozeného vývoje nebo životního prostředí,
- c/ nevede předepsané záznamy o chovu a zpracování chráněných živočichů a obchodování s nimi nebo vede tyto záznamy nesprávně,
- d/ používá při dovoleném chytání nebo usmrcování chráněných živočichů prostředků a zařízení, kterými je nelze chytit neporušené nebo okamžitě usmrtit,
- e/ ničí chráněné rostliny nebo chráněné části rostlin (Vyhláška č.54/1958 Sb., kterou se určují chráněné druhy rostlin a podmínky jejich ochrany) nebo je ruší ve vývoji,
- f/ neoznámí příslušnému orgánu státní správy nutné kácení stromů rostoucích mimo les, které bezprostředně ohrožovaly životy osob nebo provozování obecně prospěšného zařízení,
- g/ vykonává činnost, která není dovolena v ochranném pásmu určeném k zabezpečení chráněných území, chráněných přírodních výtvarů nebo chráněných přírodních památek.

Pokutu do výše 5.000.-Kčs lze uložit občanovi, který se dopustí přestupku tím, že

- a/ ničí součásti přírody v chráněných územích nebo zařízení určená k jejich ochraně, ničí chráněné přírodní výtvo-ry nebo chráněné přírodní památky,
- b/ poškodí stromy rostoucí mimo les (Vy-

hláška č.142/1980 Sb., kterou stanoví podrobnosti o ochraně stromů rostoucích mimo les, o postupu při výjimečném povolování jejich skácení a o způsobu využití dřevní hmoty z nich) nebo je skácí bez povolení,

- c/ bez povolení usmrcuje nebo chytá chráněné živočichy nebo ničí jejich životní prostředí,
- d/ ohrožuje chráněné živočichy nad nezbytnou míru při zásazích proti škůdcům, rostlinným chorobám, plevelu a při hygienických opatřeních,
- e/ vyvází bez povolení do zahraničí chráněné živočichy nebo jejich vývojová stadia,
- f/ jinak porušuje podmínky ochrany v chráněných územích, na chráněných přírodních výtvorech nebo na chráněných přírodních památkách.

POKUTY NA ÚSEKU OCHRANY PŘÍRODY

Okresní úřad nebo obvodní úřad může uložit pokutu až do výše 100.000.-Kčs organizaci, která

a/ poškodí součásti přírody v chráněných územích nebo mění dochovaný stav chráněných přírodních výtvorů a chráněných přírodních památek nebo jinak ohrožuje jejich stav,

b/ poškodí stromy mimo les nebo je skácí bez povolení, nebo neoznámí úřadu nutně skácení stromů rostoucích mimo les (Vyhl. č.142/1980 Sb.), které bezprostředně ohrožovaly životy nebo provozování obecně prospěšných zařízení,

c/ ničí chráněné rostliny nebo chráněné části rostlin (Vyhl.č.54/1958 Ú.l.) nebo je ruší ve vývoji,

d/ chová bez povolení chráněné živočichy (Vyhl.č.80/1965 Sb.) v zajetí, sbírá, přemísťuje nebo poškozuje jejich vývojová stadia, ruší nebo jinak nepříznivě zasahuje do jejich přirozeného vývoje nebo jejich životního prostředí,

e/ nevede předepsané záznamy o chovu a zpracování chráněných živočichů a obchodování s nimi nebo vede tyto záznamy nesprávně,

f/ používá při dovoleném chytání nebo usmrcování chráněných živočichů prostředků a zařízení, kterými je nelze chytit neporušené nebo okamžitě usmrtit,

g/ vykonává činnost, která není dovolená v ochranném pásmu určeném k zabezpečení chráněných území, chráněných pří-

rodních výtvorů nebo chráněných přírodních památek.

Okresní úřad nebo obvodní úřad může uložit pokutu až do výše 250.000.-Kčs organizaci, která

a/ ničí součásti přírody v chráněných územích nebo zařízení určená k jejich ochraně, ničí chráněné přírodní výtvoří nebo chráněné přírodní památky,

b/ bez povolení chytá nebo usmrcuje chráněné živočichy nebo ničí jejich životní prostředí,

c/ ohrožuje chráněné živočichy nad nezbytnou míru při zásazích proti škůdcům, rostlinným chorobám, plevelu a při hygienických opatřeních,

d/ vyvází bez povolení do zahraničí chráněné živočichy nebo jejich vývojová stadia,

e/ jinak porušuje podmínky ochrany v chráněných územích, na chráněných přírodních výtvorech nebo chráněných přírodních památkách.

Pokuta je příjmem příslušného úřadu, který ji uložil. Při stanovení výše pokuty se přihlíží zejména k závažnosti protiprávního jednání a k rozsahu hrozící nebo způsobené škody.

Okresní úřad nebo obvodní úřad může v rozhodnutí o uložení pokuty (výše uvedené sazby) současně organizaci uložit, aby v určené lhůtě provedla opatření k nápravě následků jednání, za něž byla pokuta uložena; jestliže tak organizace neučiní, lze jí uložit další pokutu až do výše dvojnásobku pokuty uložené podle podmínek a sazeb výše uvedených.

Umožňuje se a preferuje se náprava vzniklé ekologické škody uvedením do původního stavu, a to, je-li to účelné a možné, anebo provedení vhodných opatření k nápravě (ekologické kompenzace). Jako příklad lze uvést vybudování náhradního umělého ptačího hnízda za zničené, ekologická rekultivace nedovoleně zdevastované plochy, provedení náhradní výsadby stromů rostoucích mimo les apod.

Pokuty lze organizaci uložit do jednoho roku ode dne, kdy se okresní úřad nebo obvodní úřad dozvěděl o porušení povinnosti, nejpozději do tří let ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo; další pokutu lze uložit do jednoho roku ode dne, kdy měla být povinnost uložena organizací splněna. Pokuta je splatná do třiceti dnů ode dne, kdy nabylo právní moci rozhodnutí, jímž byla uložena.

Uložením pokuty organizaci zůstává nedotčena odpovědnost organizace, popř. jejích pracovníků podle zvláštních předpisů.

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST ZA PORUŠENÍ POVINNOSTÍ NA ÚSEKU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Porušením povinností na úseku životního prostředí se fyzické osoby mohou dopustit trestného činu ohrožení životního prostředí, podle ustanovení § 181a a 181b trestního zákona v plném znění vyhlášeném pod č.456/1990 Sb., které zní

§ 181a

1/ Kdo úmyslně vydá životní prostředí v nebezpečí závažného poškození tím, že poruší předpisy o ochraně životního prostředí a hospodaření s přírodními zdroji (ohrožení životního prostředí) bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

2/ Odnětím svobody na jeden rok až šest let bude pachatel potrestán, jestliže činem uvedeným v odstavci 1 způsobí na životním prostředí značnou újmu.

3/ Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, jestliže činem uvedeným v odstavci 1 způsobí na životním prostředí újmu velkého rozsahu.

§ 181b

1/ Kdo z nedbalosti způsobí ohrožení životního prostředí (§ 181a odst.1), bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

2/ Odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona nebo

b) způsobí-li takovým činem na životním prostředí značnou újmu.

3/ Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 2 písmeno a) na životním prostředí újmu velkého rozsahu.

Pokud orgány státní správy při své činnosti zjistí, že mohla být naplněna zmíněná skutková podstata trestných činů, oznámí věc příslušnému prokurátorovi, popřípadě orgánům veřejné bezpečnosti.

STŘEMCHA OBEČNÁ (=střemcha hroznovitá, *Padus avium* MILLER, syn.*Padus racemosa*/LAM./GILIB.,*Prunus padus* L.) je přirozenou součástí flóry chráněné krajinné oblasti Slavkovský les. Její výskyt je především vázán na rostlinná společenstva, která se nalézají podél vodních toků; hojně se nalézá v břehových porostech podél Ohře, méně již podél Teplé, dolního toku Stoky (mezi Horním Slavkovem a Loktem), Lobežského potoka a dalších potoků. Jen sporadicky se střemcha vyskytuje též ve smíšených porostech. Je možné konstatovat, že střemcha v uvedené oblasti nevystupuje do větších nadmořských výšek. Mimo přirozený výskyt se střemcha dostala též do kultur. V některých městech a obcích (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Hrušková a jinde) byla vysazována jako okrasná dřevina.

Střemcha je dřevina dosti nenápadná a v porostech vyniká pouze v době kvetení v květnu a později v letních měsících, kdy její peckovičky konzumují některé druhy ptáků. Je dřevinou vlhkomilnou a vysocí světlo milnou. Roste většinou rychle a tvoří menší stromy dosahující až 15 metrů výšky, ale na skalnatých svazích, kam peckovičky "dopravili" ptáci, roste jen keřovitě.

Na území Slavkovského lesa se v současnosti vyskytuje několik set stromů střemchy, které každoročně kvetou a jsou plodné. Tento druh není momentálně ohrožen vyhynutím, ale přesto by bylo nevhodné, kdyby se měly populace této dřeviny zmenšovat. Aby k tomu nedocházelo, bude potřeba dělat všechno proto, aby v břehových porostech mohlo docházet k přirozené rostlinné sukcesii. Bude tedy třeba, aby se vodní toky regulovaly jen v omezené míře a to pouze tam, kde je to bezpodmínečně nutné. Střemcha obecná si rozhodně zaslouží, abychom jí zachovali pro příští generace.

ROZŠÍŘENÍ STŘEMCHY OBEČNÉ V CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI SLAVKOVSKÝ LES

ING. ZDENĚK NĚMEC

REKREAČNÍ CHALUPA V ČÍHANĚ
Vzorně uchovaná architektu-
ra objektů typických pro
oblast.

stavby, které dotvářejí krajinu

text a foto:
STANISLAV WIESER

4 • REKREAČNÍ VÝSTAVBA

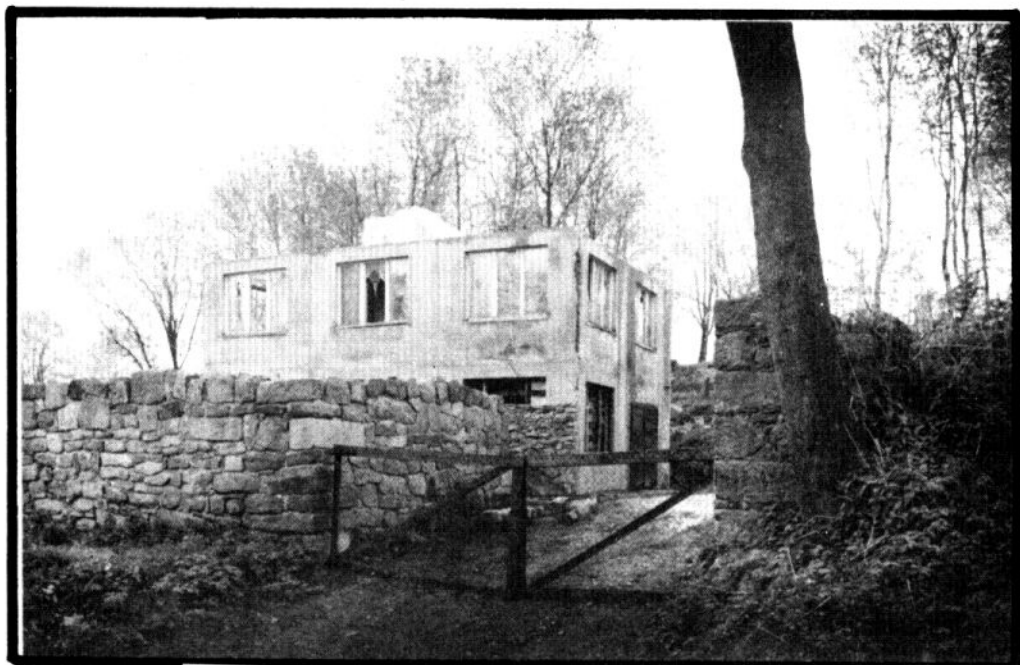
NELÍBÍ SE MI SLOVO REKREACE. MÁ PRO MNE OBSAH MASOVĚ ORGANIZOVANÉHO tažení do přírody. Ale je to slovo příliš vžitě, než abych se pokoušel nějak jej opisovat a postihnout přitom všechny jeho významy, které jsou prostě vžitě.

VZTAH REKREACE A PŘÍRODNÍ KRAJINY CHÁPE NAPROSTĚ VĚTŠINA LIDÍ TAK, že krajina je prostorem pro rekreaci. Je to přirozený projev potřeby kontaktu člověka a přírody, ale také staronové módy a v neposlední řadě i materiálních prostředků. Prvně jmenované projevy jsou i pro přírodu přijatelné, ale prostředky, kterými se rekreace uskutečňuje, většinou nikoliv.

Z CELÉ ŠÍŘE PROBLEMATIKY JE ZVOLENO TÉMA VÝSTAVBY REKREAČNÍCH OBJEKTŮ v chráněné krajinné oblasti. Jsou to budovy určené pro hromadné ubytování a domy a chaty pro individuální a rodinné ubytování na přechodnou dobu rekreace, dále to jsou sportovní zařízení jako hřiště otevřená i krytá, závodní dráhy, sjezdovky pro lyžaře atd. Jsou to však také zařízení na ně navazující - zejména komunikace, parkoviště, lanovky, vodovody, kanalizace a čističky - spíše však jen kaliště a smetiště.

VŠIMNĚME SI, JAK PŮVODNÍ ÚČEL UMOŽNĚNÍ POBYTU V PŘÍRODĚ POSTUPNĚ vyvolává potřebu návazných a neoddelitelných zařízení, která nejen neprospívají vnímání kontaktu člověka a přírody, ale přírodu přímo ochuzují a poškozují.

VŠE JMENOVANÉ NELZE V ZÁJMU ZACHOVÁNÍ POSLEDNÍCH ZBYTKŮ PŘÍRODY a tradiční krajiny prostě zakázat, ale je nutné všechno to "rekreační činění" vykázat do patřičných mezí. Jak je to obtížné být za podpory rádoby ochrannářských zákonů,

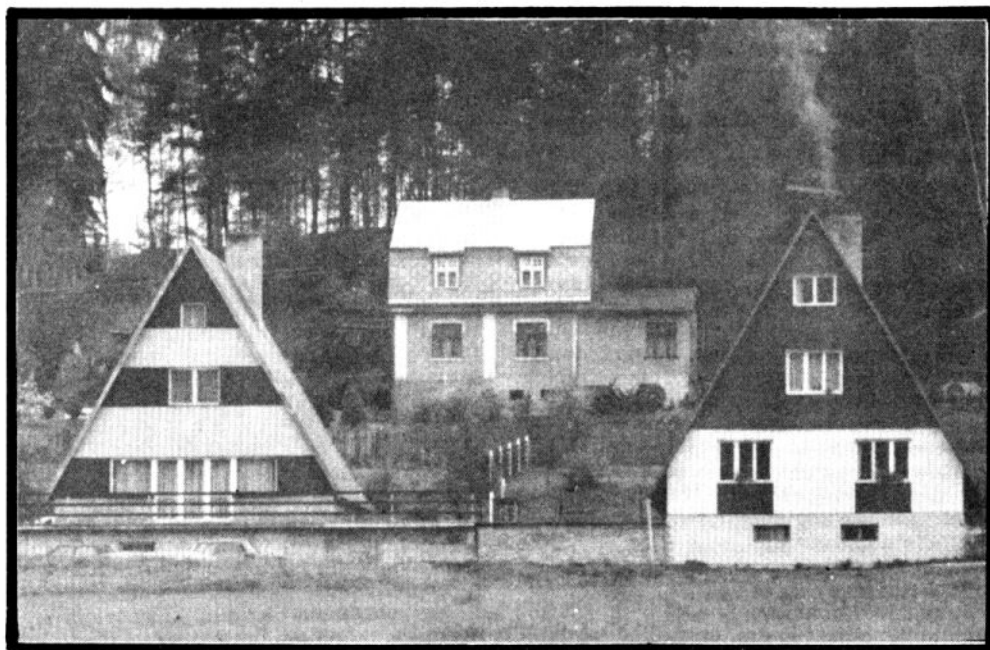

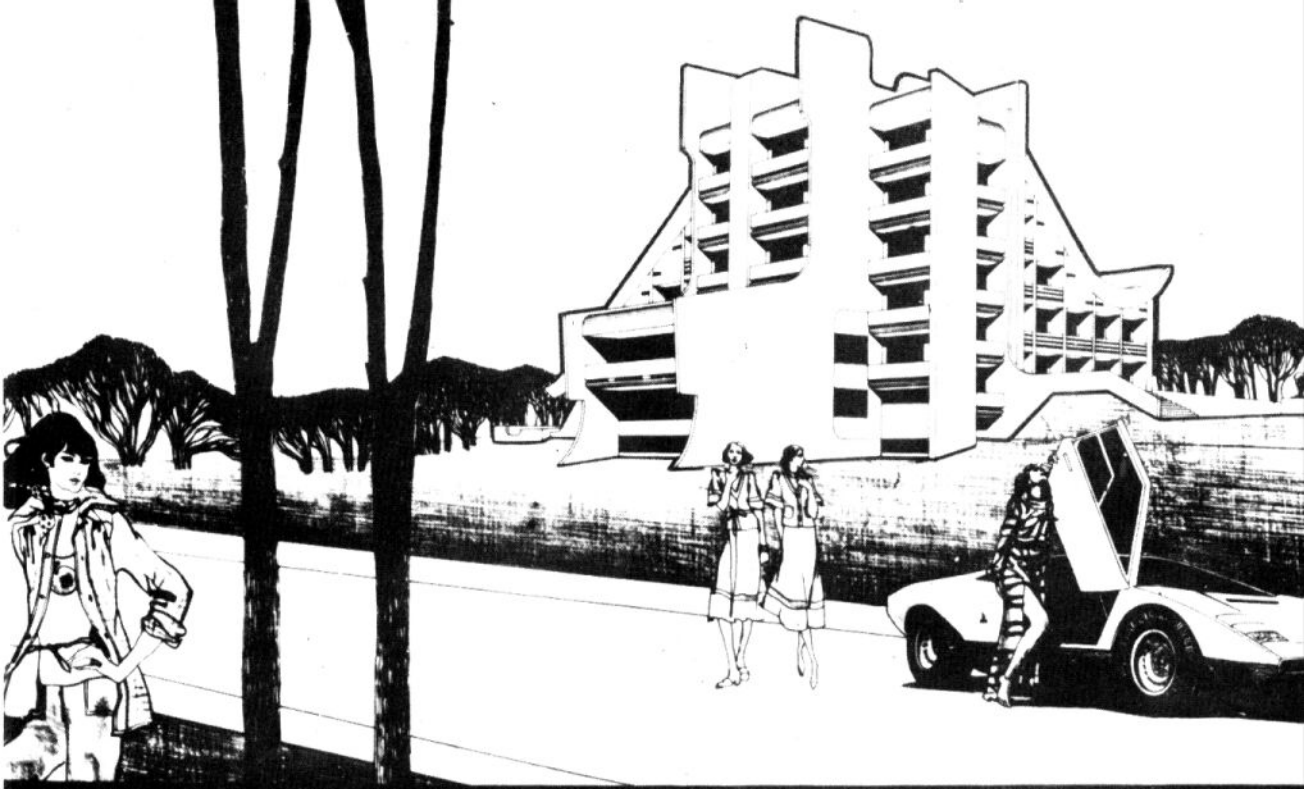
KFELY. Doufejme, že panelové stěny tohoto domku jsou jen jádrem hrubé stavby a výsledná fasáda nebude příznačnou připomínkou panelové uniformity našich měst.

ví každý, kdo sleduje vývoj za poslední desítky let třeba jen v chráněné krajinné oblasti Slavkovský les. Nejde jen o příklady špatného jednání, ale i o příklady kulturního přínosu krajinně.

PRO PŘÍRODNÍ ROVNOVÁHU NENÍ PODMÍNKOU LIDUPRÁZDNÉ ÚZEMÍ. NAOPAK chráněná tvořivost krajiny Slavkovského lesa spočívá v souvislosti s lidským osídlením. Máme-li to chápat vztahem k tématu článku, řekněme si jednoduše, že zachování tvárnosti a rozmístění osídlení je pro ochranu krajiny prospěšné. Pilní chalupáři a ti,

KFELY - část obce v údolní nivě řeky Teplé.

DOŠKOLOVACÍ ZAŘÍZENÍ ČESKOSLOVENSKÉ
OBCHODNÍ BANKY PRAHA V ZÁDUBU (sní-
mek nahoře)

KFELY (snímek dole vpravo) - výstavba
rekreačních domků v původním intravi-
lánu zlikvidované obce (viz Arnika č.21)

kteří mají jejich činnost povolovat a sledovat, měli by si právě své poslání a jeho podmínky plně uvědomovat. To platí nejen pro úpravy architektury jejich rekreačních objektů, ale také pro změněné okolnosti osídlení. Se svým životním stylem, produkujícím odpadky, chemikálie, hluk a nároky na prostor, už nežijí jako někdejší venkované.

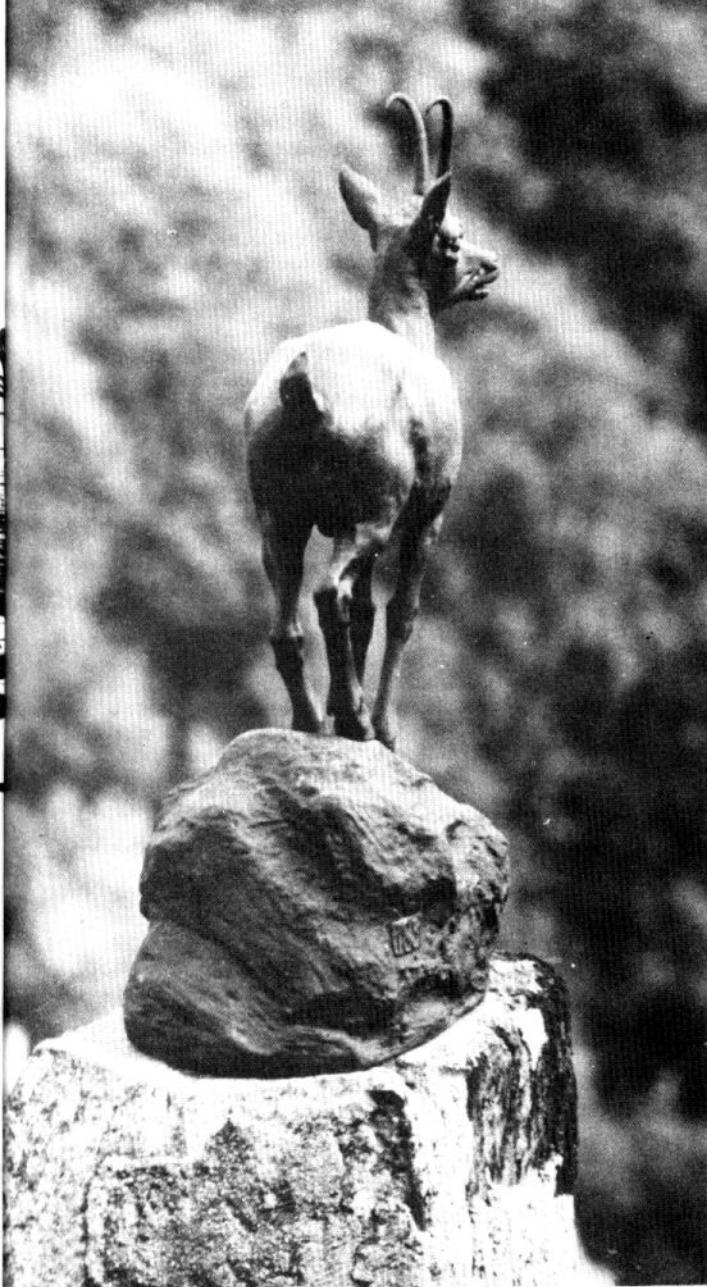
POKUD JDE O BUDOVÁNÍ CHATOVÝCH osad na místech, která v chráněných krajínách zbyla ještě po uspokojení nároků průmyslu a zemědělství, nelze říci nic jiného, než že jde o zvrhlost a ignorantství ke smyslu ochrany krajiny. Příklady vedle příměstských zahrádkových (spíše domkových) kolonií máme v chráněné krajinné oblasti dost. Mohl by následovat dlouhý výčet příšerností, které vytvořili mnozí v dobrém úmyslu, ale měli na to jen materiálně, případně protěckně. Nemá smysl je jmenovat. Nemá také smysl čekat, až všichni pochopí, že každý sice má nárok na rekreaci třeba v chatě v přírodě, ale prostě není možné, aby si tam každý chatu postavil.

BOHUŽEL PŘES VEŠKEROU PODPORU rozvoji hromadné rekreace nedošlo k přijatelné výstavbě objektů pro optimálně využí-

té ubytování v přírodním prostředí. Objekt Československé obchodní banky v Zádubu je přímo otřesným příkladem, jak takto nečinit.

DÁVNO ZAPOMENUTÁ PRAXE LETNÍCH bytů na venkově v současnosti ožívá. Na jednu jsou volné byty i ve městech, ale jen pro devizové zájemce. Až ztvdne naše měna a budou tvrdší i podmínky pro devastaci hodnot krajín a objektů, změní se jistě i nazírání na rekreační výstavbu - ovšem i na chráněné krajiny. Nečekejme ideální stav.

KARLOVY VARY - KAMZÍK
(bronzová socha z roku
1986)

Socha Kamzíka je všeobecně známa jako symbol Karlových Varů. Letos je tomu právě 140 let, co byla vytvořena. Zinkovou galvanoplastiku v roce 1851 objednal a zaplatil bohatý mecenáš

vřídelního města, baron August von Lützw. Baron se v Karlových Varech trvale usadil a dlouhá léta zde žil. Kamzík vyšel z autorské dílny významného berlínského sochaře Augusta Kisse (1802 - 1865). Po transportu z Berlína nechal Lützw sochu instalovat v Karlových Varech na špičaté skále v partii Jeleního skoku. Naskýtá se logická otázka, proč se ve skalách Jeleního skoku ocitl právě Kamzík?

Baron Lützw proslul svými letitými spory s karlovarskými radními. Někdy kolem roku 1850 pojala městská rada úmysl důstojně označit místo, odkud podle pověsti skočil jelen pronásledovaný císařem Karlem IV. při lovu. Lützw její záměry předešel, vyřešil věc po svém a skálu osadil Kamzíkem. Rozhořčené radnici svůj čin zdůvodnil tím, že pokud kdy z těchto strmých skal skákalo nějaké zvíře, nemohl to být v žádném případě jelen, nýbrž jedině kamzík.

Lützwův Kamzík zdobí Karlovy Vary až do roku 1984. V červnu onoho roku byl zničen vandaly. Stará zinková socha byla natolik porušena, že oprava již nebyla možná a bylo nutné nahradit ji novou plastikou. Realizací věrné kopie Kamzíka byl pověřen karlovarský sochař Jan Kotek.

Odvedl perfektní práci. Nová socha Kamzíka je odlita z bronzu. Za pomoci horolezců byla instalována dne 10. dubna 1986.

140 LET KAMZÍKA

text: PhDr. STANISLAV BURACHOVIČ
foto: Ing. STANISLAV WIESER

HÁLKY BEJLOMORKY BUKOVÉ
(MIKIOLA FAGI) NA LISTECH
BUKU.

RNDr Václav Skuhrový CSc

Hálkotvorné bejlomorky na buku a jejich výskyt ve Slavkovském - Císařském lese

NA BUKU VYTVÁŘEJÍ HÁLKY PĚT DRUHŮ bejlomerek, z nichž nejznámější jsou bejlomorka buková (Mikiola fagi) a bejlomorka bučinová (Hartigiola annulipes).

Hálka bejlomorky bukové je v dorostlém stavu 4-12 mm vysoká, břichatá a obvykle zakončená ostrým hrotem. Z počátku je zelená, později nabíhá do žluta anebo až do rudočervena. Dospělé samice se líhnou z loňských hálek, které leží na zemi do konce března či začátku dubna a kladou vajíčka do špiček uzavřených výhonků či pupenů listů buku. Larvičky se nejčastěji usazují vedle nervů listů, a tak v době růstu mladých listů, kdy pletiva jsou schopna dělení, vyvolávají hálku. Háčky jsou zřetelně patrné na horní straně listů, kdežto na dolní straně listů vynikají jen jako okrouhlý val (obrázek č.1,4,5). Uvnitř hálky žije jediná larva. Jestliže jde o hálku se zdravou larvou,

hálka na podzim v říjnu z listu opadáva a larva v ní přezimuje.

HÁLKY, JEŽ JSOU NAPADENY PARASITICKÝMI VOSÍČKAMI, se na první pohled liší od zdravých tím, že nejsou kulovité, ale jsou úzké a bodcovitého charakteru. Na podzim z listů neopadávají, ale přezimují na nich. Tím, že háčky z listů odpadnou, či na listech zůstanou, lze snadno v přírodě určit stupeň parazitace.

DRUHOU HÁLKOU NA LISTECH BUKU je bejlomorka bučinová (Hartigiola annulipes), jež je cylindrická, podstatně nižší, jen asi 4 mm vysoká. Je chlupatá po celém svém obvodu, ale vyskytují se i háčky zcela lysé, o nichž se soudí, že to mohou být háčky jiného druhu - Phegobia tornatella, či že to jsou háčky bejlomorky bučinové, z nichž se v následujícím roce líhnou samice (tato problematika není zatím vyřešena).

Hálky bejlomorky bučinové se liší od bukové podstatně menší velikostí a přímým, nikoliv bříchatým tvarem.

LYSÉ HÁLKY TVOŘILY VE SLAVKOVSKÉM lese v okolí Mariánských Lázní 63% tohoto druhu, kdežto hálky ochlupené se vyskytovaly jen ze 37%.

OBA DRUHY SE VYSKYTJÍ PO CELÉM našem území. Počet hálek na listu kolísá od jedné, až do 26, kdy v podstatě již list nebyl vůbec patrný, ale šlo pouze o hmotu tvořenou velkým množstvím hálek.

TATO VYSOKÁ MNOŽSTVÍ HÁLEK JSME našli v roce 1988 pod Rozsuteckým sedlem v Malé Fatře, kde napadení buků v porostu bylo tak silné, že listy dolních větví úplně uschly. V témže roce jsme byli informováni o vysokém výskytu bejlomorky bukové v oblasti kolem hranice lesa ve Vysoké Fatře, pak v oblasti Sníného kamene ve Vihorlatu a z Polských Beskyd severně od Pilska a Babia Gory. Nelze vyloučit, že bejlomorka buková je indikátor znečištění ovzduší. Vyskytla se totiž všude tam, kde se začalo projevovat odumírání stromů vlivem imisí.

ZAJÍMAVÁ JE OTÁZKA, Z ČEHO JE TVOŘENO pletivo hálek. Při růstu hálek na listech využívá rostlina některých biogenních prvků nikoliv k růstu listů či rozmnožovacích orgánů, ale používá jich k tvorbě hálek. Sledovali jsme obsah šesti hlavních biogenních prvků v hálkách a listech, abychom určili,

kteří prvky především rostlina k tvorbě hálek používá a tím je tedy odnímá rostlinným tkáním. Zjistili jsme, že k tvorbě hálek využívá především sodík, draslík a fosfor.

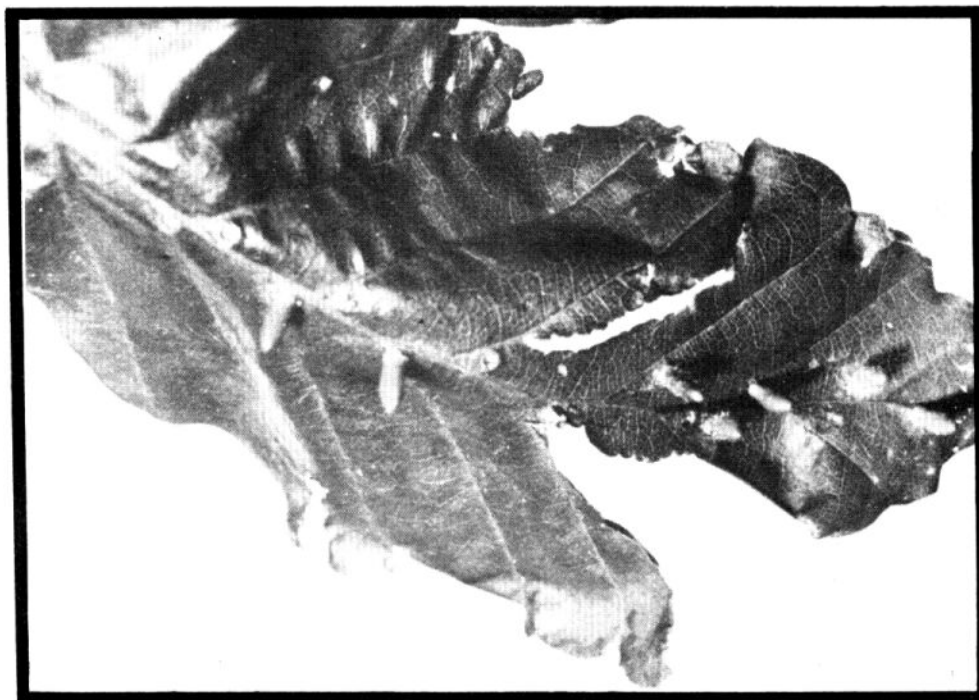
VE SLAVKOVSKÉM lese, KDE SE OBA druhy bejlomorek poměrně hojně vyskytují, jsme se snažili zjistit, jak jsou hálky výškově rozvrstveny a zda se také vyskytují v porostech na bucích 100 až 120 let starých a 25 až 35 metrů vysokých.

UKÁZALO SE, ŽE NA NÍZKÝCH BUCÍCH jsou nejvíce napadené větévky těsně nad zemí a směrem do výšky do 3 až 5 metrů nad zemí pak výskyt hálek zřetelně klesá. Je to vcelku pochopitelné, protože bejlomorky vylétlé na jaře z půdy napadají rašící listy hned nad povrchem země, kde mají k místu kladení nejbližší.

PODOBNÁ HODNOCENÍ JSME KROMĚ Slavkovského lesa provedli i ve dvou nejstarších českých pralesních chráněných územích - v Žofínském pralese a v pralese Hojná Voda v Novohradských horách. Tam byly zjištěny rozdíly mezi nízko položenými větvemi a větvemi ve výšce až 8 metrů, ale rozdíly nebyly v hustém zapojeném porostu pralesa zřetelné jako ve Slavkovském lese. Tam například bylo v nadzemní vrstvě zjištěno 41 hálek, ve výši 1 metru 23 hálek, ve výši 3 metrů 14 hálek.

SLEDOVAT VÝSKYT HÁLEK A HODNOTIT kvantitativně jejich vertikální výskyt smě-

LYSÉ HÁLKY BEJLOMORKY BUČINOVÉ (HARTIGIOLA ANNULIPES),
OZNAČOVANÉ TAKÉ JAKO PHEGOBIA TORNATELLA

rem k vrcholu stromu je u starých buků prakticky nemožné. Bylo proto použito hodnocení spadlých listů na plochách 50x50 cm velkých po opadání listů buku v první polovině října. Z plošek 50x50 cm byly odebrány všechny spadlé listy a bylo hodnoceno, kolik listů je zdravých (bez hálek) a kolik listů je s hálkami (a tedy s parazitovanými bejlomorkami), kolik listů má háčky odpadlé a kolik je na zemi háček spadlých. Ukázalo se, že nad plochou 50x50 cm je na stromě v koruně přibližně 1 000 až 1 200 listů, tedy nad plochou jednoho čtverečního metru asi 4 000 až 5 000 listů. Počet háček na jednotlivých ploškách podává tabulka.

BYLO ZHODNOCENO ŠEST PLOŠEK 50x50 cm velkých, tj. asi 4 000 až 8 000 listů buku. Celkem bylo nalezeno 670 háček nebo míst po odpadu háček bejlomorky bukové (*Mikiola fagi*), kdežto bejlomorka bučinová (*Hartigiola annulipes*) byla podstatně řidší (177 x) - tvořila čtvrtinu ze všech na buku zjištěných háček. Nejčastější výskyt byl pouze jediné háčky na jednom listě (zjištěno 129 x), dvě háčky byly nalezeny na 63 listech. Nálezy vyššího počtu háček na jediném listě prudce klesaly. Nejvyšší zjištěný počet na jednom listě byl u bejlomorky bukové - 12, u bejlomorky bučinové 8 háček.

NA JEDNOM ČTVERECNÍM METRU LISTOVÉ HMOTY kolísal počet háček bejlomorky bukové od cca 270 do 500, bejlomorky bučinové od 22 do 54.

NA PRVNÍ POHLED SE SICE ZDÁ, ŽE jde o poměrně nízké množství, ale v případě několikahektarových porostů jde o desítky milionů larev, jež se vylihnou na listech lesního porostu.

ZHODNOCENÍM HÁČEK NA ŠESTI PLOCHÁCH o velikosti 50 x 50 cm v bukovém porostu starém 100 až 120 let se ukázalo, že na sledovaných ploškách bylo v průměru 4 x více háček bejlomorky bukové, než háček bejlomorky bučinové.

VELICE NÍZKÝ BYL POČET PARAZITOVANÝCH HÁČEK v korunách stromů. Tam nalezene háčky tvořily jen 1,7% populace, kdežto na blízké lokalitě, kde byly kontrolovány háčky těsně nad zemí do výše 2 metrů, tvořila parazitace 27%. Ze 143 kontrolovaných háček bylo 22 parazitovaných, což je 15,4% celkové populace. Znamená to, že parazitické vosičky jsou tvorové žijící v přízemní vrstvě a jen zřídka vylétují do vysokých poloh nad 20 metrů do korun starých buků.

ZAJÍMAVÁ JE ÚVAHA O TOM, JAK obrovská musí být úmrtnost larev bejlomorky během zimy a během jarního výletu, aby se výskyt udržel v podstatě na stejné výši jako v minulém roce. Úmrtnost ovlivňují prudké změny v teplotě v době kuklení, deště v době výletu dospělců a teplotní výkyvy v době letu imág do korun stromů.

Je smaozřejmě, že 30ti metrová vzdálenost od půdy do korun stromů je pro tak nepatrný druh hmyzu obrovská a bejlomorky se mohou stát během ní snadno kořistí lesního ptactva.

TYTO FAKTORY - ABIOTICKÉ ZMĚNY způsobené povětrností - a biotický faktor - snižování počtu vylétujících imág ptáky - se projevují pravidelně každým rokem. Existuje však ještě jeden biotický faktor, jehož význam se může rok od roku značně měnit.

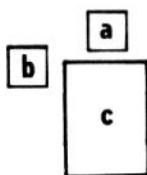
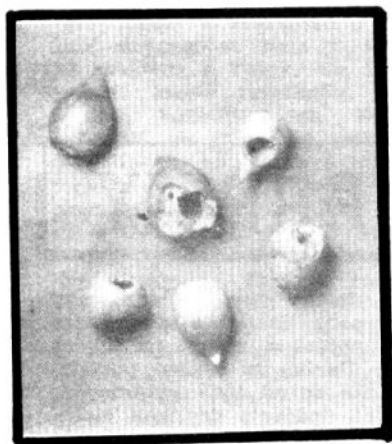
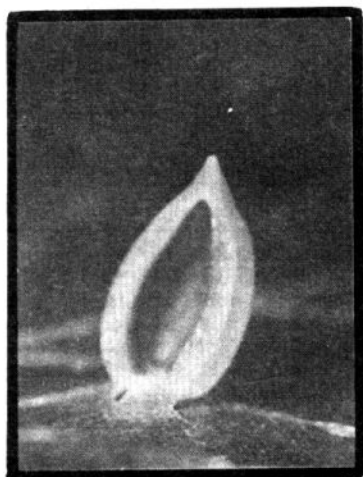
MALÉ HÁČKY BEJLOMORKY BUČINOVÉ (*Hartigiola annulipes*) jsou přímo požírány ptáky, zvláště sýrkami, mlynářiky a dalšími druhy. Velké háčky bejlomorky bukové (*Mikiola fagi*) tyto ptáky nepožírají vcelku, ale naklovávají je, aby se z nich zmocnili tam přezimující larvy (viz obrázek č.3). Ve významu těchto ptáků hraje významnou úlohu sněhová pokrývka. Je-li vyšší než několik centimetrů, pak chrání háčky ukryté v listí. Je-li část zimy - několik týdnů - bez sněhové pokrývky, pak pěvci podstatně zdecimují početní stav populace bejlomorky bukové. Podle počtu rozklovaných háček na lesní půdě můžeme pak soudit, že ptáci hrají nejvýznamnější roli v redukci početního stavu bejlomorky bukové, kdežto teprve na druhém místě jsou to nepříznivé změny v povětrnostních podmínkách v době letu bejlomorky na jaře.

OCHLUPENÉ HÁČKY BEJLOMORKY BUČINOVÉ
(*HARTIGIOLA ANNULIPES*)

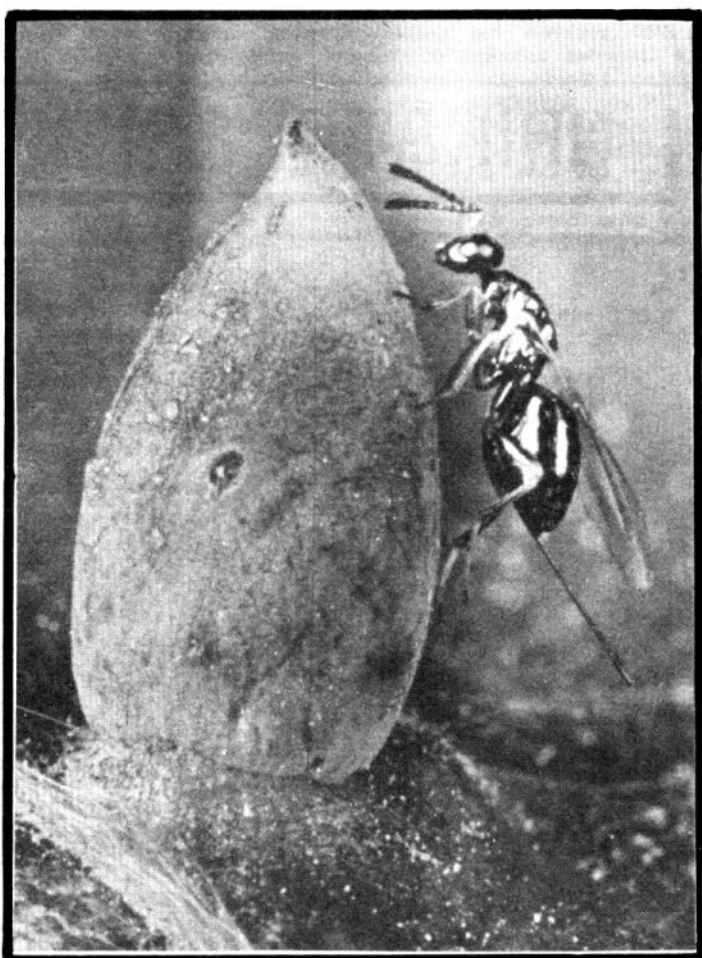

ZÁVĚREM JE TŘEBA SE JEŠTĚ ZMÍNIT o druzích bejlomorek, které se na buku vyskytují společně - je to *Contarinia fagi* a *Schueziella* (*Dasineura*) *fagicola*. Samice těchto bejlomorek kladou vajíčka do mladých pupenů a na nejmladší, právě vyrašené listy buku. Vylíhlé larvy působí zkroucení nejmladších listů buku. Napadená větevka se obvykle nevyvíjí rovně, ale pokriveně. Jsou to druhy vyskytující se hlavně ve vyšších polohách (ve vyšších nadmořských výškách) a mají význam jako škůdci buků ve školkách. V lesních porostech jsou bez významu, ale v lesních školkách je nutno s nimi bojovat pomocí insekticidů.

JEŠTĚ JEDEN DRUH BEJLOMORKY SE vyskytuje na listech - larvy *Phegomyia fagicole* žijí v hálkách tvořených kapsičkovitě ztloustlou čepelí listu mezi dvěma postranními žilkami. Je to vzácný druh, který v oblasti Slavkovského lesa nebyl zjištěn.

- (a) - PRŮŘEZ HÁLKOU BEJLOMORKY BUKOVÉ (*Mikiola fagi*)
- (b) - NEPORUŠENÉ HÁLKY A HÁLKY BEJLOMORKY BUKOVÉ (*Mikiola fagi*) VYKLOVANÉ PTÁKY
- (c) - VYLÍHLÁ PARAZITICKÁ VOSIČKA SEDÍCÍ NA HÁLCE BEJLOMORKY BUKOVÉ (*Mikiola fagi*)

POČET HÁLEK NA JEDNOTLIVÝCH PLOŠKÁCH VE SLAVKOVSKÉM LESE

Mikiola fagi

lokalita číslo	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12+/1	++/2celkem		
1	31	34	30	16	20	6	7	8				12	5	8	177
2	18	10	15	24	5	6		8		10			1		47
3	18	20	31	12	5		28						2	16	132
4	24	10	3	8									2	15	62
5	12	10	15		5		7	8					1	4	74
6	29	40	21	16	5	6			9					2	128
7+++	27	14	9										22	9	81

Hartigiola annulipes

1	13	6	3	4											26
2	8	2	3	4	5										22
3	19	12	6				7	8							52
4	13	4				6									23
5	7	4	3	8											22
6	11	6	6	4	5										32
7+++	7	2													9

+/1 = Parasitované hálky

++/2= Volně ležící hálky

+++ = Lokalita buky vysokými 2 - 4 metry

UNIKÁTNÍ SNÍMKY HANIKY

Při loňské návštěvě vnučky pana Franze Haniky jsme obdrželi fotografie pana Haniky a minerálního pramene, který objevil počátkem století na lukách v údolí Buchtálu. Pan Hanika tu nechal postavit malý pavilónek a nedaleko odtud byla vybudována malá elektrárnička, která dodávala do okolí elektrický proud. Budova je dnes v ruině a zachován zůstal pouze sklípek a Hanikův pomník ve svahu náhonu. Kyselka Čiperka bývala od počátku století místem letních výletů.

-rš-

TETŘEVI na KLADSKÉ

ing. Jaroslav Polák

PAN ING. JÄGER SVÝM ČLÁNKEM "PTACTVO státní přírodní rezervace Kladské rašelinny", zveřejněným ve 26. čísle Arniky, u mne vyvolal vzpomínky na tetřeví zvěř, kterou jsem měl příležitost na Kladské po několik let intenzivně pozorovat. Některé své poznatky jsem sdělil i panu zahradníkovi Charvátovi. Ten pak s mým vědomím napsal článek do Hranicáře. Uvedl v něm, že v roce 1956 tokalo v rašelinisti u jezera 36 kohoutů. Malá nepřesnost byla v tom, že to nebyli jen kohouti z Tajgy, ale i několik z Vlčku. I zde, kromě rašelinistě na Pateráku a na Lysině, kohouti tokali. Mám trochu výčitky svědomí, že jsem si nikdy neověřil, zda také tokali na Pluhově boru. Rozhodně zde tetřeví zvěř byla v době zrání borůvek, brusinek, vložyně a šichy. Našel jsem zde nejen tetřeví trus, ale nejdnou jsem viděl v podvečerních hodinách přetahovat jednotlivé ptáky od Pluhova boru směrem na rašelinisti u jezera. Podmínky zde byly přímo ideální. S výjimkou let 1948 - 1955, kdy v této lokalitě byly soustředěny velké vojenské stanové tábory, byl zde vždy klid, velice málo rušený činností lesního hospodáře. Skladba porostů s dostatkem již zmíněných lesních plodin byla velmi vyhovující.

VŽDY JSEM SI SLIBOVAL, ŽE SE DO borových porostů Pluhova boru v době tetřevího toku podívám. Buď ráno, to znamenalo být nejpozději ve tři hodiny na místě, nebo že příjdu večer vyslyšet kohouty na zábrku. Zůstalo ale jen u slibů. Zničené silnice vojenským provozem byly pro jízdu na motorce utrpením. Samotný provoz lesního hospodářství byl tak náročný na čas a býval tak vysilující, že každé předsevzetí končovalo - až jindy...

V TÉTO LOKALITĚ SE ANI NEDAL POUŽít způsob mého vyhledávání kohoutů ke konci zimy, na který jsem náhodou přišel v rašelinisti za jezerem a který se mi velice osvědčil. V zimě nikdy nebyla nouze o sních. V době jeho tání, když byl již pěkně ulehlý a umožňoval pohodlnou jízdu na lyžích, jsem projížděl rašelinistěm v porostech borovice blatky. Na odtávajícím sněhu vynikal každý cizí předmět, tedy i hromádka tetřevího trusu pod stromem, kde kohout pravidelně

hřadoval. Místo jsem si zaznamenal a při pozdějším vyslýchání kohoutů na večerním zábrku jsem si jejich přítomnost ověřoval. Nebylo zapotřebí tak časně ráno vstávat a nebyl tak velký problém před večerem zaběhnout do Tajgy a čekat. Kohouti dobu hřadu dost přesně dodržovali a tak nebylo zapotřebí čekat dlouho. Koncem dubna, ale určitě v květnu při stálejším počasí, kohouti večer velmi často a pěkně tokali. Býval však velký problém, jak se od kohouta dostat a nevyplašit ho z hřadu, nebo nevyplašit jiného kohouta cestou při návratu. Někdy totiž tokal kohout do úplného setmění. Pak bylo zapotřebí ještě nějakou chvíli počkat. Bylo jaksi pod mou důstojnost chodit do lesa s baterkou a také jsem ji nikdy u sebe neměl. Kdo to v Kladských rašelinách a jejich přilehlém ochranném lese zná, pochopí, že návrat nebýval vůbec jednoduchý. K večerním výslechům jsem proto začal využívat svého ukázněného psa - barváře Lesana, s kterým jsme se pod hubertusem při čekání vzájemně zahřívali a který pak veden na vodítku vyhledával schůdnou cestu k domovu.

CO BYLO ASI PŘÍČINOU TEHDY TAK vysokých stavů tetřeví zvěře? Především v roce 1956 končilo pětileté hájení tetřeva a tetřívka. Přírodní prostředí nebylo poznamenáno takovým způsobem, jak je tomu dnes, černá zvěř bylo dost vzácná a proto nebezpečí škod z její strany poměrně malé. Ani kuna lesní tetřeví zvěř příliš neohrožovala. Byla sice také hájena, ale cena její surové kůže na černém trhu v padesátých letech byla tak velká, že za tři kusy se dal pořídit nový motocykl JAWA 250 "pérák". Kuny byly tedy velice vzácné a dost dlouho trvalo, než se jejich stavy opět zvýšily.

O TETŘEVÍ ZVĚŘI NA Kladské se toho tehdy ani mnoho nevědělo. Lesní personál měl dost svých služebních starostí a povinností, velmi často se i měnil a tak, když jsem zde v červenci 1952 nastoupil a dychtivě se po této, pro mne již od mládí tajuplné zvěři sháněl, dostával jsem jen velmi neurčité odpovědi. Z toho, co jsem vyslechl se zdálo, že nejlepší tokaniště budou v rašeliníšti a jeho okolí na Lysině. Cesta tam byla jediná a to pěšky. Jak jinak bych šel, než cestou necestou z Kladské rovnou na Lysinu. Že to byla cesta v temném lese zlá, není třeba připomínat. Tetřeví zde ale byli. Ač jsem o nich a jejich lovech v době toku mnoho četl, nedokázal jsem své teoretické

znalosti hned uplatnit a tak jsem na Lysině moc nepochodil.

ZASLECHL JSEM ALE O MÍSTĚ V REZERVAČI na Pateráku, kde se říkalo "U laviček". Trvalo mi nějakou dobu, než jsem našel zbytky shnilých sedátek, kam v minulosti za úplatu zaváděl lesní personál zájemce většinou z řad lázeňských hostů o poslech tetřevího toku. Byla to pro mne pohoda. Nejen že se šlo po opravdové lesní cestě, ale také po rovině. Chodil jsem do těchto míst pak často a právě zde jsem získal již první praktické poznatky. Hlavně jsem si zde procvičil svůj sluch, takže nepříliš slyšitelnou píseň tokajícího tetřeva jsem zaslechl na poměrně velkou vzdálenost, i když nebylo bezvětrí.

JEDNOU MNE PŘIVEDLO KRÁSNÉ SLUNEČNÉ nedělní odpoledne na lyžích do rašeliníště za jezerem. Sluníčko hrálo, sníl tál a já jsem na několika místech našel hromádky tetřevího trusu. Teprve tehdy jsem zjistil, že mám kohouty za humny a také mne napadlo, že vyhledávat hřaduující kohouty pomocí trusu by mohlo být úspěšné. Výsledky byly překvapující. Již následujícího jara jsem si uvědomil, že je zde doslova tetřeví ráj. Zažil jsem mnoho příhod s touto překrásnou, dnes tak vzácnou zvěří.

MOUDIVLÁČEK LUŽNÍ TAKÉ VE SLAVKOVSKÉM LESE ?

PNDr. OLDŘICH BUŠEK
Karlovarské muzeum

V zachovalých pobřežních porostech některých toků a rybníků Sokolovské a Chebské pánve hnízdí nepřítis vzácně moudivláček lužní (Remiz pendulinus).

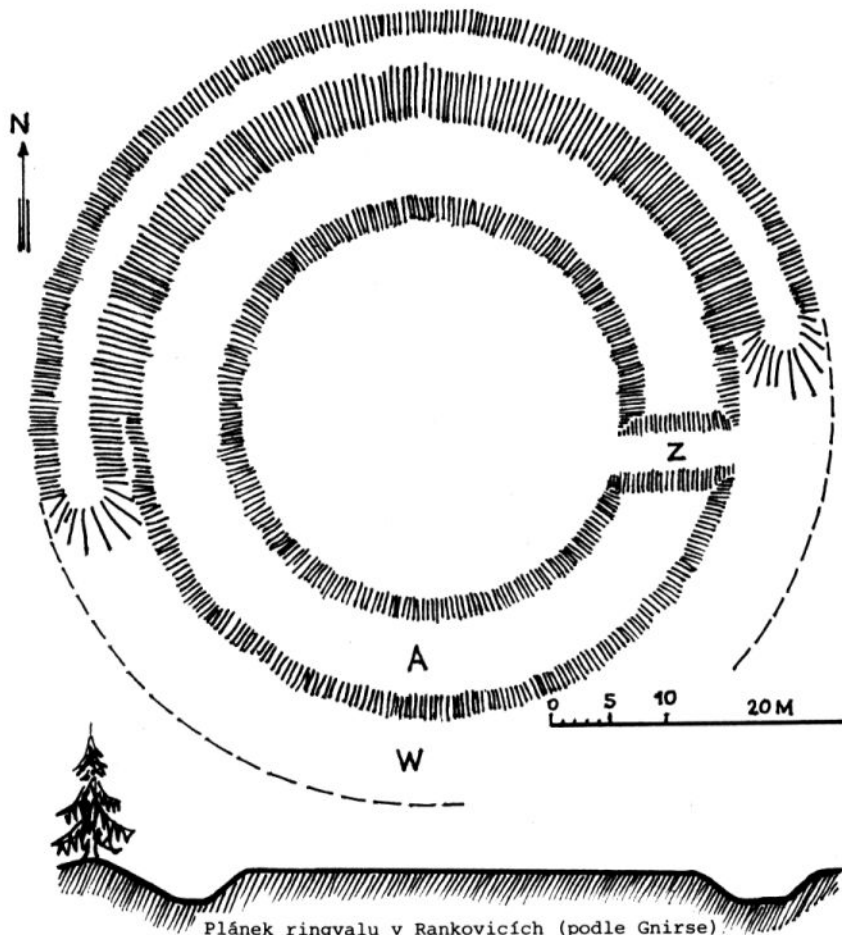
Všichni nejbližší příbuzní tohoto druhu žijí v Africe. Náš druh se vyskytuje nesouvisle v jižnější části Evropy a Asie. V ČSFR je vázán téměř výhradně na nížinné polohy; ještě v 19. století byl v Čechách neznámým ptákem, který se k nám začal rozšiřovat počátkem tohoto století od východu.

Zimoviště moudivláčka lužního leží ve Středomoří. Ihned po svém návratu v březnu nebo dubnu začíná samec stavět své umné, naprosto charakteristické hnízdo. Důležitým stavebním materiálem je přitom lýko divokého chmele a kopřiv, stěny hnízda jsou vystlány především plstnatými nažkami topolů a vrb.

V červené knize ohrožených a vzácných druhů je moudivláček zařazen mezi druhy vyžadující další pozornost. Jeho výskyt u nás není bezprostředně ohrožen. Rozsáhlé a neuvážlivé úpravy vodních toků a meliorace mokřadních biotopů však představují potenciální nebezpečí pro populaci tohoto zajímavého ptačího druhu.

FOTO: S. WIESER

RICHARD ŠVANDRLÍK

Záhada ringvalu

PAMÁTCE BOHUMILA BROUKALA Z MĚLNÍKA,
VELKÉHO PŘÍZNIVCE CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ
OBLASTI SLAVKOVSKÝ LES, KTERÝ ZEMŘEL
LETOS V KVĚTNU V 80 LETECH

Je tomu nejméně patnáct let, kdy dvojice badatelů Bohumil Broukal - Zdeněk Buchtele pátrala v terénu Slavkovského lesa na trase Královské stezky a objevila nad Nimrodem podivný kruhový val s ostrůvkem uprostřed, který považovala za strážíště při zemské stezce.

Kupodivu stejné útvary popisoval Anton Gnirs (1932) ve svém seznamu historických památek v této krajině. Podle jeho nákrešů vidíme, že u Nimrodu byl objeven přesně tentýž kruhový útvar.

Z vlastivědné literatury vyhledal Pavel Šebesta z Chebu zajímavý článek Karla Albertiho "Ringwallinseln in Egerlande" (časopis Unser Egerland, č. 5-6, 1910), v němž je popisováno mnoho ringvalů na Chebsku (Hradiště u Chebu, Dvoreček u Františkových Lázní, Wildenau, Újezd u Aše, Jedenáctidomí, Studánka, Kopaniny, dále Plössberg, Weissenbach a v lese Rehau (býv. NSR), ve Wintersreuthu, Landbüstu a Schönfeldu (v býv. NDR) atd. A tak jsme zpětně poznali, že dvojici B + B se podařil jeden z největších poválečných objevů historické památky, o které nevěděli ani Gnirs ani Alberti či jiní badatelé.

Alberti se domníval, že jsou to dávné hrady německých rytířů k obraně proti

domácímu slovanskému obyvatelstvu. Tato verze byla u nás jako oficiální.

V letech 1979-1980 jsme projížděli s panem Františkem Vejputkem okolí a popisovali a měřili čtyři nejbližší ringvaly:

Název	ø ostrůvku	šířka příkopu	výška příkopu	vnější průměr
NIMRODSKÝ	12m	8,7-9,4	až 2,5m	30m
TĚŠOVSKÝ	16,5	7 m	1,7m ve svahu	
RANKOVICKÝ	55m	7,2-9m	až 2,5m	80m
BEZVĚROVSKÝ	26	9,3m	4,2m ve svahu	

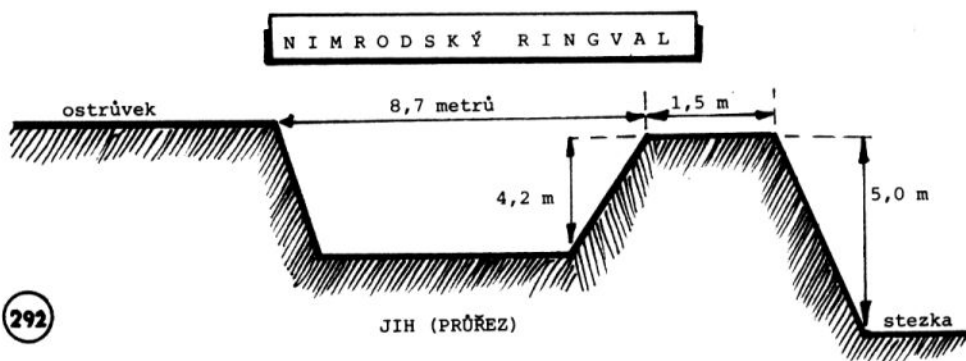
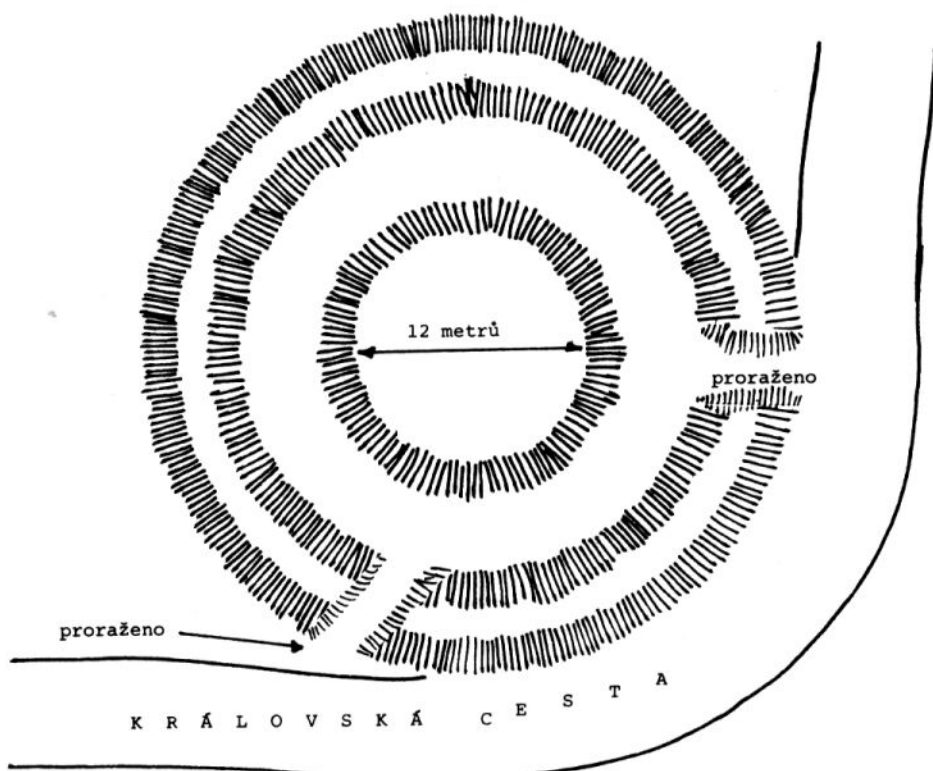
Ringvaly s příkopy byly měřeny na čtyřech světových stranách a v okolí shledány u některých terasovité útvary. Nápadný byl nedostatek střepového materiálu na ostrůvcích.

Podobnost těchto zemních útvarů nám vyrážela dech: jakoby stejná patra řemeslníků aplikovala totéž dílo na různý typ terénu:

(1) ostrůvek, kolem dokola obklopený (2) příkopem, k němuž bylo obvykle možné najít přítok vody a zřejmě býval naplněn vodou, (3) okolní druhý vysoký násep. Přes staletí zůstával ringval v terénu stále výrazný.

Na Albertiho teorii hrádku německých rytířů nám něco nehrálo: Nimrodský či Těšovský ringval mají tak malé ostrůvky, že na nich sotva mohl někdo trvale bydlet.

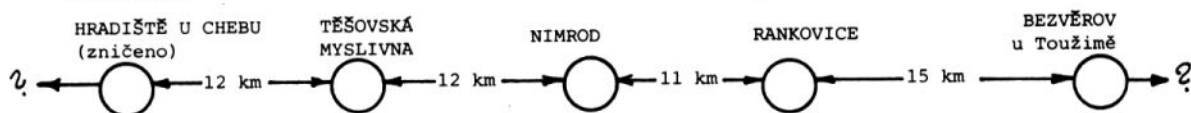
Na pomoc nám přišla jiná verze: při výzkumu hornolůžického hradiště u hnědo-

uhelných dolů v Tornowě (býv. NDR) popsal prof. Joachim Herrmann z Berlína úplně stejný útvar - ringval - jako útočiště vesničanů s dřevěným mostem a palisádami. Sem se uchylovali vesničané v době nebezpečí. Starší formu hradiště datoval profesor Herrmann do 7.-8. století, kdy osídlení mělo 12 chat.

Desítky dalších ringvalů se nacházely v obou německých státech i na Chebsku. Československý archeolog Hejna potvrzoval, že v tehdejší době byl vztah Chebska k saské, durynské i bavorské straně silnější než k české. V celé této ringvalové oblasti sídlily tehdy srbské kmeny.

A nyní k vlastní záhadě našich ringvalů v okolí. Tyto zemní útvary se nalézají v podivuhodně vyrovnané řadě západovýchodního směru:

MARIÁNSKÉ LÁZNĚ NA DOBOVÉ FOTOGRAFII Z ROKU 1904

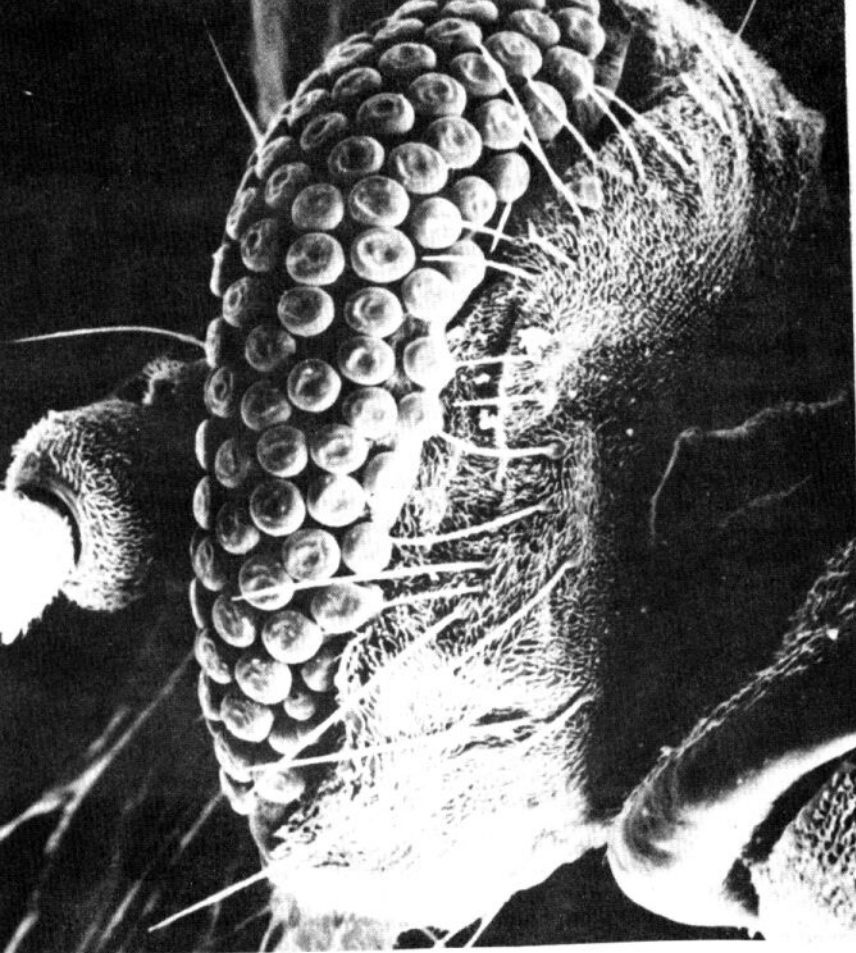
Vzdálenosti vzdušnou čarou jsou značně podobné. Směrem na západ se ocitáme v západním Německu, směrem na východ 11 km stojí Manětín.

Jsou ovšem zprávy o dalších ringvalech, např. u Otína; a také ve starých Úšovicích měl dávný hrádek přesnou podobu ringvalu, než byl v roce 1912 zasypán místním sedlákem, který z něho udělal zahradu. Tento ringval ještě spatřil jako chlapec (u osobní vzpomínky na procházce s otcem) pan Josef May z Weilheimu, dnes 91-letý.

Bohužel, ringvaly stály a stojí stranou pozornosti a civilizace je i tady neuprosná. Pomalu mizí i sporé zbytky těchto úžasných terénních výtvorů dávných generací. Od doby objevu Nimrodského ringvalu vyrostl v západní části vnějšího náspu lesík z náletů a ringval je stále méně a méně patrný.

V současné době je část zemské stezky, točící se kolem ringvalu, zavezena cihlami, sutí, odpadem a neřádem, který by patřil na smetiště a nikoliv do lesa a ještě k tomu k této vzácné historické památce. Těžká technika pro těžbu dřeva rozryla okolí, v němž jsme spatřovali náznaky dávného osídlení, hrozivě tak, že kdysi příjemný kout pro cíle vycházek dnes odrazuje a také popiska ringvalu na informační tabuli zmizela.

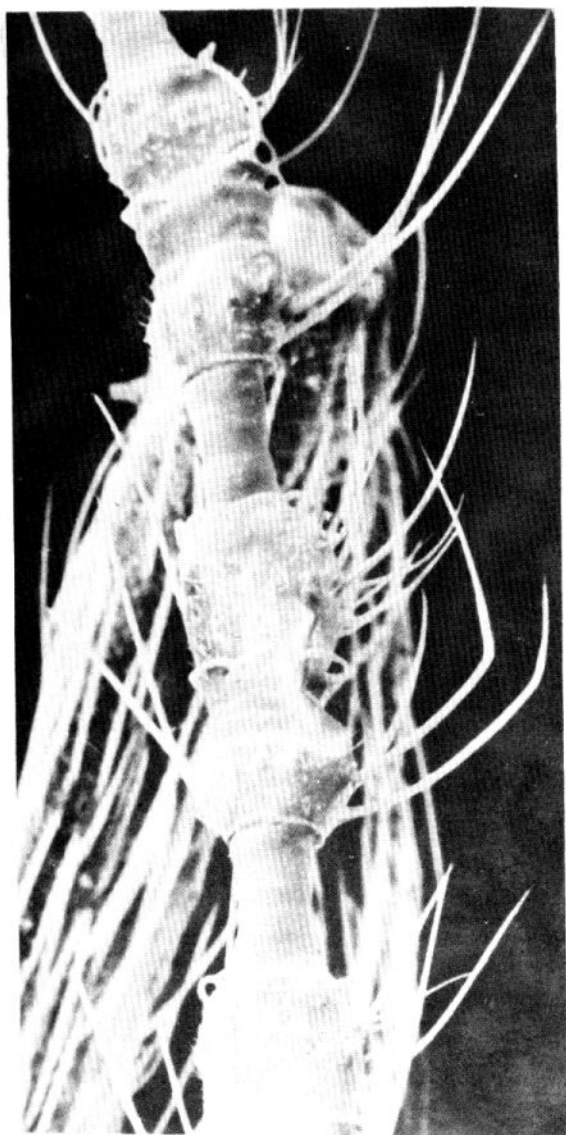
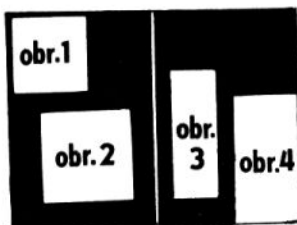
Některé metody pomáhají posunout lidské poznání o několik desítek let dopředu. Takovou metodou je i metoda sanningové rastrovací fotografie používaná ke studiu ultrastruktur v mnoha oborech - a také v entomologii. Umožňuje studovat s naprostou přesností a věrností i ty nejmenší morfologické znaky až patnáctitisícovým zvětšením a tím objasnit to, co dříve člověk mohl jen nejasně tušit.

Na čtyřech snímcích podáváme obrázky bejlomorky zimostřázné, jejíž larvy působí drobné hálky na listech zimostřázy (*Buxus sempervirens*), jež se vyskytuje i na některých hřbitovech v okolí Mariánských Lázní.

SCANNINGOVÁ RASTROVACÍ FOTOGRAFIE V ENTOMOLOGII

Obr.1 - Polovina hlavy s facetovými očima. Zadní strana hlavy přiléhající k hrudi je pokryta chloupky. (Zvětšeno 380 x)

Obr.2 - Vzácný snímek samce v okamžiku, kdy z kopulačního ústrojí vystříkl tekutinu se spermii. Po stranách jsou klíšťky, jimiž samec přidržuje samici. (Zvětšeno 430 x)

Obr.3 - Tykadlo samice bejlomorky zimostrážové. Každý článek se skládá ze dvou částí. (Zvětšeno 1 600 x)

Obr.4 - Tykadlo samce bejlomorky zimostrážové. Má jednak dlouhé smyslové sety, ale také dva páry girnadových set, jejichž pomocí samec vyhledává samici a jednak hledá živnou rostlinu. (Zvětšeno 4 200 x)

